

Özker Yaşın'ın Romanlarında Toplumsal Eleştiri

Özge Durmuş

Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Türk Dili ve
Edebiyatı dalında Yüksek Lisans Tezi olarak
Sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Şubat 2014
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Elvan Yılmaz
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Doç.Dr.Adnan Akgün
Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Doç. Dr. Adnan Akgün
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1.Yrd. Doç. Dr. Adnan Akgün

2. Yrd.Doç. Dr. Ertuğrul Aydın

3. Prof. Dr. Oğuz Karakartal

ABSTRACT

In this study, the social matters and the critical point of view on these issues of public concern in the three books by Özker Yaşın “Who Shot in Cyprus”, “We connected from Kyrenia”, “Cypriot Kazım” have been examined.

In the first part of the study, the life, Works and Works of ark has been mentioned. Thus, in the second part of the study, the criticism and the development in the social life of Turkish literature has been focused. In the third part, the plot of the novels has been focused. In the fourth part, the difficulties of the people during the Cyprus War, in the fifth part the social problems after the war have been focused in details.

Key Words: Özker Yaşın, Novel, Cyprus, War, Social criticism

ÖZ

Bu çalışmada, Özker Yaşın'ın *Kıbrıs'ta Vuruşanlar*, *Girne'den Yol Bağladık*, *Kıbrıslı Kazım* adlı romanları toplumsal eleştirel eleştiri yöntemiyle incelenmiştir.

Tezin ilk bölümünde Özker Yaşın'ın hayatı, sanatı ve eserlerine değinilmiştir. İkinci bölümde ise Türk Edebiyatında toplumsal eleştirinin oluşumu, gelişimi üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde romanlardaki olay örgüsü işlenmiştir. Dördüncü bölümde Kıbrıs'ta Türklerin savaş ortamında halkın yaşadığı zorluklar, beşinci bölümde savaş sonrası Kıbrıs'ta ortaya çıkan toplumsal aksaklıklar detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özker Yaşın, Roman, Kıbrıs, Savaş, Toplumsal Eleştiri

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında bana her zaman yardımcı olan danıőmanın Doç. Dr. Adnan Akgün'e, her anımda yanımda olup maddi ve manevi anlamda desteklerini esirgemeyen aileme, çalıőmamda beni destekleyen ablam Gözde Durmuş'a ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZ	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÖN SÖZ	viii
1 ÖZKER YAŞIN ÜZERİNE	1
1.1 Hayatı	1
1.2 Edebi Şahsiyeti	3
1.3 Eserleri.....	6
2 GİRİŞ	9
3 OLAY ÖRGÜLERİ	16
3.1 Kıbrıs'ta Vuruşanlar-Mücahidin Romanı.....	16
3.2 Girne'den Yol Bağladık	18
3.3 Kıbrıslı Kazım	21
4 1963-1974 ARASI KIBRIS	24
4.1 Rum Baskıları.....	24
4.1.1 Katliamlar	24
4.1.2 İşkenceler.....	30
4.1.3 Yol Kesmeler	34
4.1.4 Yağmalama	37

4.1.5 Propaganda	40
4.1.6 Göç.....	42
4.2 Çatışmalar/Savaş Öncesi ve Sonrası Kıbrıs	44
5 1974 SONRASI KIBRIS	59
5.1 Kıbrıs'ta Siyaset	60
5.2 Kıbrıs'ta Sanat.....	61
5.3 Kıbrıslı Türk ve Türkiyeli İlişkileri.....	62
SONUÇ	65
KAYNAKÇA.....	68

ÖN SÖZ

Özker Yaşın Kıbrıs Türk Edebiyatının oluşmasını ve gelişmesini sağlayan en önemli yazarlardandır. Yazar Kıbrıs Türklerinin verdiği bağımsızlık mücadelesini ve bu dönemde toplumda gördüğü yanlışlıkları, haksızlıkları romanlarında işlemiştir.

Çalışmanın amacı Özker Yaşın'ın romanlarında toplumsal konuların nasıl ele alındığını ortaya koymaktır. Tezde *Kıbrıs'ta Vuruşanlar* (1974), *Girne'den Yol Bağladık* (1976), *Kıbrıslı Kazım* (1978) romanları incelenmiştir. Romanlarda; savaş ortamında Rumların Kıbrıs Türklerine yaptığı katliamlar, işkenceler, yol kesmeler, yağmalamalar, propagandalar, zorunlu göçler yanında Kıbrıs'ta siyaset, sanat, Kıbrıslı Türkler ve Türkiyeli Türkler arasındaki ilişkiler yer almaktadır.

Bölüm 1

ÖZKER YAŞIN ÜZERİNE

1.1 Hayatı

Özker Yaşın 4 Ekim 1932'de Lefkoşa'da doğar. Babası Mehmet Sadık, annesi Zekiye Şükran'dır. Her ikisinin de mesleği terziylik. Daha sonra annesi ve babası ayrılan Özker Yaşın annesiyle birlikte İstanbul'a yerleşir. İlkokulu, ortaokulu ve liseyi İstanbul'da okur. Babasının ısrarlı çağrısına uyarak 1950 yılında Kıbrıs'a döner.

Yaşın 1950 yılı sonlarında Kıbrıs'ta yeni bir hayata başlar. Hemen hemen Kıbrıslı Türkler tarafından çıkarılan bütün yerel gazetelerde ve dergilerde yazılar yazar. Kıbrıs gazetelerinde benzeri görülmemiş röportajlar yayınlar. Başyazarlık, köşe yazarlığı ile ilgilenir. Gazetelerin edebiyat ve sanat sayfalarını yönetir. Peş peşe kitaplar çıkarır. İngilizlerin Kıbrıs'ta açtığı radyo istasyonunda edebiyat programları hazırlar. Kıbrıs Televizyonu faaliyete geçince hem hazırlayıcı hem sunucu olarak televizyon programları yapar. Lefkoşa'da bir kitapçı dükkanı açar. *Varlık* dergisine 1952 yılından itibaren yazılar yazar. Özker Yaşın 1956'da kendisinden yaşça büyük olan ilkokul öğretmeni Ayşe Süleyman ile evlenir. Kısa süren bu evlilikten oğulları Mehmet dünyaya gelir. Yaşın ikinci kez Jale Salih Zeki ile evlenir. Bu evlilikten Neşe, Salih, Savaş ve Barış adlı dört çocuğu olur. (1958) *Türk Çarşısı Bülteni* adlı aylık dergiyi hayata geçirir. Daha sonra reklam acentecisi açar. 16 Ağustos 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilince kendisi Kıbrıs Radyo Yayın

Koprasyonunun Türkçe yayımlarına danışma üyesi seçilir. Bu arada silah ve bayrak üzerine yemin ettirilerek Türk Mukavemet Teşkilatının üyeliğine kabul edilir. Ailesiyle, 21 Aralık 1963'ten 1974'e kadar Lefkoşa'nın Türk bölgesinde çok zor şartlar içinde sıkıntılı bir göçmen hayatı yaşar. Bu süre içinde Yaşın kendisi gibi Rum saldırılarından etkilenerek göç eden insanları örgütleyerek Kıbrıs Türk Göçmenler Derneğini kurar ve yıllarca bu derneğin başkanı olarak göçmenlerin haklarını savunur. 1963-1966 yılları arasında gönüllü mücahitlerin arasına katılır.

Yaşın 1968 yılında *Savaş* gazetesini yayınlamaya başlar. Bazı arkadaşlarıyla birlikte 27 Aralık 1970'de Cumhuriyetçi Türk Partisini kurarlar. Özker Yaşın Genel Başkan Yardımcısı seçilir. 1973 yılında *Savaş* gazetesini kapatmak zorunda kalır. Gazetesinin kapanmasından sonra sağlık sorunları yaşar ve bir süre İstanbul'da tedavi görür.

Özker Yaşın Cumhuriyetçi Türk Partisinden bazı parti üyeleri ile görüş ayrılığına düşünce istifa eder. Milletvekilliğini bağımsız olarak sürdürür. 1975-1976 yıllarında Kurucu Meclis üyeliği görevini üstlenir. Kıbrıslı Türklerin bu ilk kurucu Meclisi anayasa çalışmalarını tamamladıktan sonra yapılan milletvekili seçimlerinde Özker Yaşın önce aday olur sonra kendi isteğiyle adaylığını geri çeker ve seçimler yapılmadan Türkiye'ye gider. Sağlığı tekrar bozulur. Üç ay kadar İstanbul'da tedavi gördükten sonra Kıbrıs'a gelen Yaşın, Bayrak Radyosunda Kitap Saati isimli programı hazırlar. Bayrak Televizyonunda Konumuz Edebiyat isimli programı sunar.

1979 yılında *Olay* dergisinde yazmaya başlar. *Kıbrıs Postası* gazetesinde de günlük köşe yazısı yazar. Özker Yaşın 1983 yılında Matematik öğretmeni Nimet Zaimoğlu ile üçüncü evliliğini gerçekleştirir. 1987 yılında eşi Nimet Hanım ile

birlikte İstanbul'a yerleşme kararı alırlar. *Kıbrıs'ta Vuruşanlar* adlı romanı 1988 yılında dizi olarak çekilir ve TRT'de yayınlanır. 6 Şubat 2011'de İstanbul'da ölür.

1.2 Edebi Şahsiyeti

Özker Yaşın'ın ilk şiir denemesi, İstanbul'daki On sekizinci İlkokulunun *Duvar* gazetesinde çıkar. İlk yazısı *İstanbul'da Son Telgraf* (1946) gazetesinin Gençlik Sayfası'nda "Eski Bir Hatıra" başlığı ile dir. Ortaokul ve lise yıllarında şiire olan ilgisi çoğalır. "Doğan Kardeş" (1947-1949) dergisinde, Sedat Simavi'nin çıkardığı *7 Gün*'de şiirleri yayımlanır.

Özker Yaşın, Haydarpaşa Lisesinde okurken öğrenciler arasında düzenlenen bir şiir yarışmasına katılır. Eflatun Cem Güney, Yahya Saim ve Vasfi Mahir Kocatürk'ten oluşan jüri, onun "Sonsuz Uykusu" adlı şiirini birinci seçer. Yaşın, Haydarpaşa Lisesinde *Filiz* (1947) adlı bir duvar gazetesi oluşturur. İstanbul Eminönü Halkevi tarafından çıkarılan *Beş Sanat* (1949) dergisinde "İkarus'a Ağıt" isimli şiiri yayımlanır. *Yeşil Ada* (1949) dergisinde de "Kırkpınar'daki Davulcuya" adlı şiiri yayımlanır.

Onun romancılığı, gazeteciliği, yazar kimliği üzerinde de dikkatle durulmalıdır. Özker Yaşın'ın şiir, roman, öykü ve oyun türlerinde verdiği eserler yanında, uzun yıllar boyunca çeşitli gazetelerde devamlı yazmak zorunda kaldığı köşe yazılarının bazılarıyla da sanata katkı sağladığı söylenebilir. (Tuncer, 2001: 12)

Yaşın 1950'den önce hem serbest nazımla, hem hece vezniyle şiirler yazmıştır. 1947-1952 yılları arasında yazdığı şiirlerini toplayarak "Ol Alem" adlı kitabını meydana getirir. Bir yıl sonra "Bayraktar Destanı" ve Kıbrıs Türklerinin Atatürk'e duyduğu sevgiyi dile getiren "Kıbrıs'tan Atatürk'e" adlı kitabını çıkarır.

Bu kitabın 1998 yılına kadar yapılan her yeni baskısına yeni Atatürk şiirlerini ekleyip kitabı büyütülmüştür. (Tuncer, 2001: 13)

İstanbul Vefa Lisesindeki öğreniminden sonra 1950 yılında Kıbrıs'a dönen Özker Yaşın zamanın şairleri Nâzım Hikmet ve Garip akımı hakkında bilgi sahibidir. Çok geçmeden Kıbrıs'ın şiiri olan *Ol Âlem* (1952) kitabını okurlarına ulaştırır.

Varlık dergisindeki ilk şiiri “Vatan Rüzgarıyla Dalgalandı” (1952) isimli şiiridir. Bu şiir büyük ilgi görererek birçok antolojiye ve yardımcı ders kitaplarına alınır. Ankara’da çıkan *Türk Dili* dergisinde “Bir Garip Kişiyeye Mektup” isimli şiiri yayımlanır. 1952’den sonra, o yılların Türkiye’de en çok satan sanat dergisi *Varlık*’ta yazan şair kısa süre içinde ünlenir ve “Kıbrıs Mektubu” başlığı altında yazılar yazmaya başlar.

Fetih günlerinde Lefkoşa surlarına bayrak diken ilk savaşçı adına *Bayraktar Destanı*’nı (1953) yazar. Atatürk sevgisini dile getiren *Kıbrıs'tan Atatürk'e* (1953) kitabını okurlarla paylaşır. *Bütün Kapılar Kapandı* (1955) ilk romanıdır.

Özker Yaşın’ın *Limanda Bir Gemi* (1956) adlı dördüncü şiir kitabı da *Varlık* Yayınevinin Yeni Türk Şiiri Serisinin yirmi beşinci kitabı olarak oluşturulur.(Tuncer, 2001:93) *Namık Kemal Kıbrıs'ta* (1957) *Kıbrıs'ta Bayrak* (1958) *Kıbrıs Mektubu* (1958) *Bayraktar Türküsü* (1959) Yaşın’ın Kıbrıs’ın özgürlük mücadelesini anlatan şiir kitaplarıdır.

Mücadele döneminin en üretken şairlerinden biri Özker Yaşın’dır. Üretkenliğiyle Kıbrıs Türk şiirinin hemen her döneminde varlığını korumuş olan Özker Yaşın’ın özellikle 1960’lı yılların başındaki şiirleri kendi şiir serüveni gözden geçirilirse, kendi şiir geçmişi de dahil, Kıbrıs Türk şiirinde önemli bir etki taşır. *Mehmetçik Kıbrıs'ta* (1960) gibi kitaplarında topladığı şiirlerindeki yer yer hamasi

bir duyarlılıkla işlenmiş milliyetçilik çizgisini kırmış, ürünlerini öz bir şiire dönüştürmüştür. Çünkü özellikle Özker Yaşın'ın şiir serüvenine bakıldığında, günlük hayatın belirgin olarak onu yönlendirdiği anlaşılır.

Hemen her dönem ürettiği ürünlerde, mevcut koşulların sıcak izlerini şiire taşınması, şiir dilini günlük konuşma dilinin kıvraklığıyla bütünleştirmesi Özker Yaşın'ın bir başka özelliği olarak bilinmelidir. Bu şiirlerinin yer aldığı *Babil Daha Uzakta* adlı kitabı 1963 sonrası boy gösteren toplumsal ve siyasal olayların belirleyici gündemi onun şairliğini de etkilemiştir. Yaşın yeniden şiir günlük olanın dile getirilmesine dönüşmüştür. Ama asıl belirleyici olanınsa, bu yapıtın Türkiye'de yayımlanması ve Kıbrıs'tan ziyade Türkiyeli okurlarla buluşmuş olmasıdır.

Özker Yaşın'ın Kıbrıs Türk'ünün Rumlara karşı verdiği direniş mücadelesini anlattığı "Kanlı Kıbrıs" adlı öyküsü 1964'te Varlık Yayınlarından çıkmıştır.

1970'ten sonra yayımlanan romanların konuları genellikle 1963'te başlayan Rum saldırıları, Türklerin varoluş mücadelesidir. Bu dönemi anlatması bakımından Özker Yaşın'ın *Kıbrıs'ta Vuruşanlar-Mücahidin Romanı* (1974) önemli bir yere sahiptir. *Kıbrıs'ta Vuruşanlar (Mücahitler)* adlı romanı 1988 yılında dizi olarak çekilir ve TRT'de yayınlanır. Varlık yayınları arasında çıkan eseri ve *Girne'den Yol Bağladık* (1976) adlı romanı da Kıbrıs Türklerinin ulusal mücadelesini konu alır. Kıbrıs'ta 1974 Barış Harekatı sonrası yaşanan siyaset, sanat, toplumsal hayatı anlatan son romanı *Kıbrıslı Kazım* (1977) Yücel Yayınlarından çıkararak okuyucuyla buluşur.

1.3 Eserleri

Şiir Kitapları

1. *Ol Alem (1952)*
2. *Bayraktar Destanı (1953)*
3. *Kıbrıs'tan Atatürk'e (1953) (1998)*
4. *Limanda Bir Gemi (1956)*
5. *Namık Kemak Kıbrıs'ta (1957) (1960)*
6. *Kıbrıs Mektubu (1958)*
7. *Mehmetçik Kıbrıs'ta (1960)*
8. *Babil Daha Uzakta (1963)*
9. *Atatürk'e Saygı Duruşu (1963)*
10. *Kanlı Kıbrıs (1964)*
11. *Oğlum Savaş'a Mektuplar (1965)*
12. *Hödükname (1970)*
13. *Kıbrıs'ta Bayrak (1973)*
14. *Kıbrıs Benim Vatanım (1986)*
15. *Önce Kuşlar Uyanır (1986)*
16. *Yüreğimin Yarısı Sende (1998)*
17. *Akdeniz'de Bir Ada (2000)*

Romanları

1. *Bütün Kapılar Kapandı (1955)*
2. *Mücahitler/Kıbrıs'ta Vuruşanlar (1970) (1974)*
3. *Girne'den Yol Bağladık (1976)*
4. *Kıbrıslı Kazım (1978)*

Hikaye Kitapları

1. *Pastacı Dükkanı (1954)*

2. *General Rasim (1951)*

Anı Kitapları

1. *Nevzat ve Ben (1997)*

Tiyatro Kitapları

1. *Bayraktar Türküsü (1959)*

2. *Zafer Ve Bağış (1988)*

Makaleleri

1. *Bayrak (1960)*

2. *Arif Nihat Asya İçin (1976)*

3. *Şoför Cemal Avustralya'ya Gidiyor (1976)*

4. *Neyi Bildirir Sayılar? (1979)*

5. *Sevindirilmiş Çocuklar (1979)*

6. *O Genç Ölüler (1979)*

7. *Çok Pişmiş Tavuk Gibi (1979)*

8. *Şehirler Nasıl Büyük Olur? (1979)*

9. *Dersimiz Nazım Hikmet (1979)*

10. *Bir Yıl Dönümü Ve Mücahitler Dönemi (1980)*

11. *Yazar Kime Derler? (1982)*

12. *Ayhan Hikmet Ve koyunlar Üstüne (1999)*

13. Agamemnon'a Teşekkürler (2000)

14. Tek Yol Barıştır (2000)

Bölüm 2

GİRİŞ

Topluma dönük eleştiri, eserin oluşturulduğu, yazıldığı, ortamı veya yazıldığı dönemdeki ele aldığı gerçekler arasındaki ilişkileri inceler. Bu ilişkiler, göz önünde bulundurularak dikkate alınan eleştiri türleri tarihi, sosyolojik ve Marksist olmak üzere üç gruba ayrılır. Bu üç eleştiri türünün de birbirleri arasında benzerlikler vardır. Bu eleştiri türleri arasındaki benzerlik dış dünyayla eser arasındaki ilişkilere önem vermeleridir.

Edebî eserler, oluşturulduğu ortam içinde yaşanan toplumdan etkilenmiştir. Toplumun ön planda tutarak yapılan eleştiriye göre toplum olmazsa edebiyatın tek başına var olması da bir anlam ifade etmez. Edebiyatın toplumun içinden doğduğu ve geliştiği görüşüyle hareket eder. Bu görüşe göre eseri, okuru içinde yaşadığımız toplumsal şartlar belirler ve oluşturur.

Tarihsel eleştiriye göre okuyucunun geçmiş yüzyıllarda yazılmış bir eseri anlayabilmesi, tadına varabilmesi ve değerlendirebilmesi için eserin yazıldığı çağdaki koşullar, inançlar, dünya görüşü, sanat anlayışı ve gelenekleri hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Yazar, toplumsal çağın şartlarını dikkate alarak hareket eder. Tarihsel eleştiri biyografiye de geniş yer verir. Yazarın hayatına ait bilgilerden yararlanarak eserlerini aydınlatmaya girişebilir. (Moran, 2001:78-79)

Marksist Eleştiri sanatın toplum katmanlarıyla olan ilişkisi üzerinde durur. Bu eleştiriye göre sanat toplumun en üst yapısının bir parçasıdır ve dolayısıyla toplumda

hakim olan sınıfın çıkarlarına hizmet etmektedir. Dolayısıyla, dönemin ideolojisini yansıtabilecek ve egemen sınıfın çıkarlarına hizmet edecektir.

Bu eleştirinin değer yargıları arasında sosyal yapı, sınıf farkları ve çatışan güçler yer almaktadır. Marksist eleştiri, sosyolojik eleştiri gibi genellikle bir sanat olayının nedenlerini araştırır. Ancak sosyolojik eleştiri bu nedenlerin çeşitli olabileceğini iddia ederken Marksist eleştiri ekonomik koşulları ve toplumdaki sınıf çatışmalarını esas alır. Sosyal yapı, sınıf farkları, çatışan güçler Marksist eleştirini değer ölçütleridir. (Moran, 2001:87-88)¹

Berna Moran, Marksist eleştiriyle ilgili görüşlerinde “Sanatın yararsızlığına ve hatta zararlı olduğuna inananlara karşı edebiyatı savunmak zorunda kalanlar genellikle edebiyatın ahlaki yönü üzerinde durmuş, insanları eğitici rolünü belirtmişlerdir. Ama sanatçının ne gibi ilkeleri benimsemesi gerektiği konusunda fikirler ayrılır tabii” der. (Moran, 2001:89)

Sosyolojik eleştiri ise, edebiyatın tek başına var olmayacağı, toplumun içinde doğduğu ve bu yüzden toplumun ifadesi olduğu görüşünden hareket eder. Dönemin sosyal ve kültürel durumlarının edebî eserin oluşturulmasında önemli bir rol oynadığı savunur.

Tanzimat dönemi ile akıl, hukuk, demokrasi, özgürlük, devrim, eleştiri gibi kavramlar halkı aydınlatma düşüncesiyle toplumsal konular edebiyatta yer almaya başlamıştır. Bu dönemdeki edebiyat eserlerinin çoğu toplumda baş gösteren karışıklıkları, aksaklıkları, insanların yaşadıklarını aktarması bakımından önemli bir aracı olmuştur. Bu dönemde, toplumsal konulara yönelen şair ve yazarlarımız insanlar arasında eşitlik, adalet, hak, özgürlük ve halkın refah seviyesine ulaşması

---

1) MORAN, Berna (2011), Edebiyat Kuramları ve Eleştirileri, İletişim Yayınları, 21. Baskı, İstanbul

gibi konulara yönelmişlerdir. Bu konular eserlerde daha çok sosyalist bir havanın yansıtıldığını da gösterir. Bu dönem, daha önce kimsenin cesaret edip dile getiremediği toplumun sıkıntılarının edebiyatımızda ilk defa yer alması bakımından “Toplum için sanat” anlayışını benimsemediklerindeki en önemli kanıttır. Toplumsal konuları kaleme alan sanatçıların çoğunun beslendiği ortak anlayış marksist anlayıştır.

² XIX. yüzyılın ortalarında başta Şinasi olmak üzere, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi aydınlar toplumsal mesaj ve toplumu aydınlatma girişiminde bulunmuşlardır. Toplumu aydınlatma düşüncesi Ahmet Mithat Efendi’nin 1870 yılında yayımladığı *Kıssadan Hisse ve Letaif-i Rivâyat* batı hikâyeleriyle başlar. Ahmet Mithat Efendi, romanlarında görücü usulü evlilik, yanlış batılılaşmayı, görücüusulü evlilik, köy ve şehir hayatının karşılaşırılması, kız çocuklarının okutulmaması, görücü usulü evlilik, esaret, cariyelik, kadın gibi toplumsal konulara değinir. Böylece, Türk edebiyatında bu konula değinen ilk yazar olur. 1875’te yayımladığı *Felâhî Bey ve Rakım Efendi* romanı yanlış batılılaşmayı konu alan ilk roman özelliğini taşır. Emin Nihad Bey’in 1875’te tamamlayabildiği eseri *Müsameret-nâme’si* bu düşünceyle yazılan ikinci eserdir. Batılı tarzda kaleme alınıp yazılan ilk Türk romanı olarak kabul gören Şemsettin Sami, *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* adlı romanında aile baskısıyla evlendirilip mutsuz bir hayat geçiren gençlerin başından geçen olaylara yer verir.

Günlük yaşamın bir parçası olan toplumsal hayata ait unsurlar o dönem edebiyatında geniş bir yer tutar. Namık Kemal’in *İntibah* (1876) adlı eseri ilk edebi roman olma özelliğiyle birlikte konusunu sosyal yaşamdan almıştır. *Cezmi* (1880) adlı eserinde de değışen ve gelişen dünya koşulları içersinde osmanlının durumuna

---

² ENGİNÜN, İnci (2003), Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, Dergah Yayınları, 4. Baskı, İstanbul

değirmiştir. Samipaşazade Sezai'nin romantizmden realizme geçiş eseri olarak görülen *Sergüzeşt* (1888) romanı köleliği konu alıp, halkın eskiden kalma düşüncelerini değiştirmesi gerektiğini amaçladığı görülür. Nabizade Nazım'ın *Karabibik* (1890) romanı da köylünün yaşam mücadelesini anlatan ilk köy romanıdır. Recaizade Mahmut Ekrem'in İlk realist roman olan *Araba Sevdası* (1896) adlı eseri o dönemin toplumu ve sosyal yapısıyla ilgili yazılmış, üst tabakayı eleştiren bir roman olma özelliği taşır.

Tanzimat dönemi edebiyatından sonra 1896 yılında yeni bir edebiyat anlayışının benimsendiği Servet-i Fünûn dönemine geçilir. Bu dönemde yazılan eserler batıdan alınan içerik ve tekniklerden yararlanarak oluşturulmuştur. Dönem sanatçıları devrin siyasal baskıları nedeniyle romanda toplumsal konulara değinmemişlerdir. Romanda romantizmin etkileri az da olsa görülse de genel olarak realizme bağlı kalmışlardır. “Sanat için sanat” görüşünü benimseyen yazarlar ağır bir dil ve sanatkarane üslup kullanmışlardır. Yazarlar konularını İstanbul'un çeşitli semtlerinde yaşayan üst tabaka insanların hayatlarından almıştır. Halk tabakasından insanların yaşamlarına çok az yer verilmiştir.

Hüseyin Cahit Yalçın, bu dönem sanatçılarındanıdır. Ahmet Mithat Efendi'den içerik ve biçim bakımından etkilenerek yazdığı, toplumsal konulara da değindiği *Nadide* ilk romanıdır.

Ahmet Mithat Efendi'nin romancılık anlayışını devam ettiren diğer yazar da Hüseyin Rahmi Gürpınar'dır. Natüralist bir yazar olmasına rağmen romanlarında sosyal eleştiriye değirmiştir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Şıpsevdi* romanının 1920'lerdeki züppe tipini anlatan ilk örnek olduğunu ve bu tiplerin Türkleri ve Türklerle ilgili her şeyi hor gördüğünü belirtir.

Cumhuriyet'in ilânından sonraki dönemde edebiyatımızda roman gelişimini daha da sürdürmüştür ve toplumdaki olaylar, gözleme dayalı gerçeklerle yani toplumsal gerçekçilik anlayışıyla romanlarımıza yansımıştır. Bu anlayış edebiyatımızın bu döneminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Toplumsal gerçekçiliğin temelinde de Kurtuluş Savaşı ve bu savaşta ülkenin yaşadığı sıkıntılar yatar.

1940 yılından itibaren romanlarda işlenen gerçekçilik devamı olarak görülen köy yaşamına ve insanına yönelme Yakup Kadri'nin *Yaban* romanıyla başlar. Kemal Tahir ve Orhan Kemal ile birlikte devam eder bur tarzda yazılan romanlar gelişimini sürdürür.

Milli Mücadele ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında romanlarda işlenen topluma yönelik konular savaş sonrasının getirdiği ahlakî bozukluklar ve işçi-işveren ilişkisidir.

³ 1946-1980 arası romanlara yeni temalar dahil edilmiştir. II. Dünya Savaşı'nın izlenimleri gençlik üzerindeki etkileri, Türkiye dışında yaşanan bazı olaylar gibi topluma dair elel alınan konular işlenmiştir. Sabahattin Ali'nin *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Korkunç Yıllar* (1946) adlı romanları önemli örneklerindendir. Demokratikleşme süreci başladığında siyasi partilerin açılması, siyasi fikirler, yaşanan ihtilâller, 1970 yılından sonraki romanlarda çokça görülmeye başlamıştır. Anadoludan İstanbul'a göç ve bu göçün ortaya çıkardığı gecekondu hayatı, işçilerin

---

³ KORKMAZ, Ramazan (2013), Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000, Grafiker Yayınları, 8. Baskı, Ankara

hayatını konu alan romanlar edebiyata dahil olmuştur. Devamında Almanya'daki Türklerin hayatıyla ilgili gurbet, sanayileşme, para kazanmak için başka ülkelere giden insanların çektiği sıkıntılar ve dağılan aileler romanlarda ele alınmaya başlanmıştır.

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (1961) romanı arayış içinde bunlunan insanlar aracılığıyla osmanlı dönemi ve cumhuriyetin ilk dönemlerini her yönden eleştirir. Toplumcu gerçekçi romancılardan Aziz Nesin romanlarında toplumdaki zıtlıkları ve siyasal sorunları kara mizah şeklinde ele aldığı eserleri *Kadın Olan Erkek Erkek* (1955), *Düğümlü Mendil* (1955), *Gol Kralı Sait Hopsait* (1957), *Saç Kıran* (1959), *Sabahat* (1957), *Şimdiki Çocuklar Harika* (1967), *Zübük* (1961), *Tatlı Betüş* (1974), *Surname* (1976), *Yaşar ne Yaşar ne Yaşamaz* (1977), *Tek Yol* (1978) başarılı örneklerdendir.

1960 yılında roman yazmaya başlayan Atillâ İlhan, Kurtuluş Savaşı, çok partili hayat, demokrasi, Kore Savaşı gibi tarihi etkileyen sosyal ve siyasal olayları ele alan romanlar oluşturmuştur. İlk romanı olan *Sokaktaki Adam* (1953) büyük kent sorunlarıyla uğraşan bir insanın kendisiyle kavga etmesini anlatır. *Zenciler Birbirine Benzemez* (1957) romanında içinde bulunduğu toplumu yetiştirdiği toplumu sorgulayan insanın hayatını konu alır. *Kurtlar Sofrası* (1960) romanda askeri darbe öncesi siyasal ve sosyal ortamını eleştirir. Atillâ İlhan'ın *Aynanın İçindekiler* roman dizinden olan *Sırtlan Payı* (1974) ve *Dersaadette Sabah Ezanları* (1981) romanlarında da toplumdaki değişimlere ve yanlış batılılaşmaya eleştirel bir tarzla değinir.

Kıbrıs Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Özker Yaşın'ın sanatçı kimliği, içinde yaşadığı tarihsel, sosyal olaylardan hareketle oluşmuş ve onun yazar

kişiliğini oluşturmuştur. Sosyal yönden benimsediği hayat tarzı, dünya görüşü ve bu görüşüne ters gelen çevresindeki olaylar onun sanatsal ifade tarzını da belirlemiştir.

Özker Yaşın yaşadığı dönemde Kıbrıs'ta yaşanan Kıbrıs Türkleri ve Rumlar arasında yaşanan savaş ortamının toplumdaki etkilerini, o dönemde yaşanan zorlukları ve toplumun başından geçen bütün olayları tüm gerçekliğiyle eserlerine yansıtır. Yazarın yaşadığı dönemin sıcak izleri anlaşılır bir dil ve yalın anlatımıyla eserlerinde kendini açıkça gösterir.

Bölüm 3

OLAY ÖRGÜLERİ

3.1 Kıbrıs'ta Vuruşanlar-Mücahidin Romanı

Kıbrıs'ta Vuruşanlar romanı, üç yüz otuz iki sayfa ve dört bölümden oluşur. 21 Aralık 1963'te başlayıp 8-9 Ağustos 1964'te biten çatışmalarda Kıbrıs halkının direnişini ve yaşanan olaylarla ilgili yaşadıklarını, gördüklerini, duyduklarını gözlem havası içinde tüm gerçekliğiyle yansıtmıştır. Gözleme dayanan bu gerçek görüntüler, Kıbrıs Türkünün dramını sergiler. Eser, TRT tarafından beş bölümlük dizi yapılarak 1988 yılının ilk aylarında televizyonda yayınlanır.

Bir Türk köyü olan K. Köyünü yağmalamak isteyen Rumlar ve Türkler arasında yaşanan çatışmada Talat ölür, Ramadan yaralanır ve kolu kesilir, Salih ve Hasan yaralanmadığı için onların yardımıyla yollarına giderler. Talat'ın cenazesi Lefkoşa'ya gönderilerek Tekke Bahçesine defnedilir. Halil öğretmen tedavi görmek üzere zor koşullar altında Lefkoşa hastanesine götürülür. Halil öğretmen hastanede kendisini ziyaret etmeye gelen kız kardeşi Ayşe ve eşi Reşat'ın evlerini Rumlar tarafından yağmaladığını öğrenir. Rumlar küçük çocuklara, genç kızlara ve evli kadınlara tecavüz etmişlerdir. Bu haberi duyan Halil çok üzülür. Halil'i hastaneye ziyarete gelen arkadaşları, çatışmalar sırasında Rumların buzhanesini ele geçirdiklerini, içindeki yiyecekleri ihtiyacı olanlara dağıttıklarını ve arkadaşları Tuncer'in bu sırada şehit olduğunu anlatırlar. Daha sonra Halil iyileşir ve hastaneden

çıktıktan sonra gittiği terziden Rumların yaptığı olayları, vahşeti ve Erdoğan Rıfat'ın öldüğünü öğrenir.

Halil, Şadi Amca'yı ziyarete gittiğinde hastanedeki hemşire Sevgi'yle karşılaşır. Sevgi ve ailesinin Şadi amcanın evinde yaşadığını öğrenir. Sevgi'nin babası Mahmut Rumlar tarafından kaçırılmıştır. Arpalık köyünü basan Rumlar beş kişiyi öldürürler köylüler de Akıncılar'a sığınır. Kıbrıs Türkleri Türkiye'nin olaylara müdahale etmesini isterler. Londra Konferansından bir sonuç çıkmaz ve Makarios Türklerin uzlaşma tekliflerini geri çevirir. Limasol'u ele geçirmeye uğraşan Rumlar KüçükKaymaklı'daki evleri yağmalarlar. İlerleyen günlerdeyse Şadi Amcanın evinde yaşamaya başlayan Halil ve Sevgi birbirlerinden hoşlanırlar ve aralarında duygusal bir ilişki başlar.

Öğretmen Halil, Hatice Teyze, Ramadan, Hasan, Salih köye gitmek için yola çıkarlarsa da yolda Rumlar tarafından kaçırılırlar. Rumlar onlara işkenceler yapıp kendi mezarlarını kazdırırlar. Daha sonra onları öldürmekten vazgeçip Lefkoşa'daki cezaevine hapsederler. Rumlar daha sonra kaçırıp işkenceler yaptıkları diğer kırk dokuz kişiyle birlikte hepsini serbest bırakır.

Baf Türklerine saldıran Rumlar, birçok kişiyi rehin alıp, beş kişiyi köy meydanında kurşuna dizmişlerdir. Bu olay Kıbrıs Türklerini oldukça etkiler. Öğretmen Halil ve Sevgi nişanlanır. Kıbrıs'ın gençleri çarpışmak için Dillirga dağlarına çıkarlar. Rumlar Girne Boğazını ele geçirmeye çalışırken Türk mücahitler de Bozdağ'dan hücum yapmaya çalışırlar. Onlara yardım etmeye giden Şinasi, Orhan, Ali, Halil ve Teğmen Eybil'den Ali, Şinasi ve Eybil vurulur. Orhan'la Halil kurtulup Bozdağ'a ulaşırlar. Yaşanan o çarpışmada çok kişi ölür.

Halil ve Sevgi evlenir. Halil, Lefkoşa'nın güney batı cephesinde eğitimlik görevi yapar. Lefkoşa Rum polis müdürünün oğlu Mağusa'nın Türk bölgesinde öldürüldüğü için otuz iki Türk Rumlar tarafından kaçırlır. Şadi Amca Erenköy'deki cephede oğlu Mustafa'nın olduğunu öğrenince grurlanır ve çok mutlu olur. Münür Ağa, Halil ve Şadi Amcanın da köyüne Birleşmiş Milletler eskortuyla gittiğinde oradaki bütün evlerin, bahçelerin perişan halde olduğunu görür. Bu arada Rumlarla çatışmalar devam ederken Rumlar Dillirga bölgesine güçlü kuvvetler yığar. Rumlar hücum botuyla deniz üzerinden Erenköy ve Mansura'yı top ateşine tutarlar. Yüzbaşı Cengiz Topel'in uçağı Rumlar tarafından Lefke'de düşürülür ve götürüldüğü Lefkoşa Rum Hastanesinde işkence edilerek şehit edilir. Daha sonra Cengiz Topel'in cesedi Lefkoşa Türk Hastanesine nakledilir ve Kıbrıs'ta yapılan bir törenle Türkiye'ye gönderilir.

3.2 Girne'den Yol Bağladık

Girne'den Yol Bağladık romanı, adını "Girne'den Yol Bağladık Anadolu'ya" şarkısından alır. Roman dört yüz on beş sayfa ve dokuz bölümden oluşur. Kitap yazılırken bölümlerde bir bütünlük yoktur. Bir bölümden bir başka bölüme geçilirken bölümlere verilen numaralara dikkat edilmemiştir. Kitapta Oktay'ın günlüğünden yazıların oluşturduğu bir bölüm vardır. Rumlar tarafından doğdukları, yaşadıkları topraklardan göç ettirilen, işkencelere maruz kalan insanların yeniden kurmaya çalıştıkları hayatlarında yaşadıkları zorluklar anlatılır.

Oktay ile Aysel evlidir ve Oya isminde bir kız çocukları vardır. Oktay'ın çocukluğunu geçirdiği Peristerona'daki evleri Rumlar tarafından yakılıp, yıkılınca babası üzüntüden bir yıl sonra ölür ve amcasının yanına yerleşir. Daha sonra

Kumsal’da bir arsa alır ve çok parası olduğunda hayalinde olan evi yaptırmak ister. O arsayı yüksek fiyata alacak müşteriler çıkmıştır fakat kimseye satmamıştır.

Peristerona göçmeni olduğu için K. köyünde kendisine kurayla verilen bir eve yerleşecektir. Oktay’ın annesi Melek Hanım İngiltere’ye kardeşi Cemil’in yanına gider, yılın birkaç ayı Kıbrıs’a oğlunu ve kardeşlerini görmeye gelir. K. köyündeki evlerinin kuralarını çekmek için Oktay ve ailesi köylülerle birlikte otobüslerle yola çıkarlar. Köylülerin Peristerona’daki eski evlerine eşdeğer evlerin kura çekilişi başka bir güne ertelenir. Oktay, İmamoğlu adında eski köylüsüyle hakkı olmadığı halde ev istediği için kavga eder ve ona yumruk atar. Oktay 20 Temmuz 1974 Barış hareketını her yönüyle yaşamış bir mücahittir. Salahi Halil isimli kişi Rumların kendisine yaptığı eziyetleri anlatır. Oktay tuttuğu günlüklerde İkinci Barış hareketında yaşananlara yer verir. Rumların yaptığı vahşiliklere, işkencelere değinir. Rumların Kıbrıs Türk halkından insanları öldürüp toplu çukurlara gömdüklerini anlatır. Ali yanına Oktay’ı da alarak Rum tarafında kalan arabasını bir Rum olan arkadaşı Andrea yardımıyla geri alır. Daha sonra Oktay, Andrea ve Ali içki içerken adada yaşanan olayların bu hale gelmesinin sebebi olarak Sampson’u görürler. Andrea’dan ayrıldıktan sonra Necdet’in iş yerine giderler. Muvaffak Gümüş adlı avukatın yaptığı dolandırıcılık hakkında konuştuğundan sonra şaşkın bir şekilde dükkandan çıkarlar.

Oktay’ın Londra’da yaşayan dayısı Cemil bir iş için Kıbrıs’a gelir. Oktay, Aysel, baldızı ve dayısı Girne limanında bir lokantada yemek yerlerken çatışmalarda yaşananları konuşurlar. Yasemin Kumral isimli şarkıcının Girne’den Yol Bağladık Anadolu’ya şarkısını dinleyerek Lefkoşa’ya geri dönerler. Oktay dayısı Cemil’i akşam yemeği için eve davet eder. Aysel ve Aysel’in ablası yemek için birçok Kıbrıs yemeği hazırlarlar. Oktay gündüz dayısı Cemil ve otelde tanıştığı Şenay ve Perihan’ı

Yeşilirmak'a gezmeye götürür. Gezmek için uğradıkları bir köyde tanıştıkları köy öğretmeni Güzin Hanım 20 Temmuz'da Rumların Kıbrıs Türklerine yaptığı kötülükleri anlatır. Yolda geçirdikleri kazada Binbaşı Mertgün'le tanışır ve sohbet ederler. Yeşilirmak'a gittiklerinde karınlarını doyurmak için gittikleri gazinonun sahibinin çatışmada öldüğü için gazinonun kapandığını öğrenirler. Oktay çarşıdan et alır ve kebab yaparlar. Yemek yedikten sonra hep birlikte denize girerler. Cemil evli olan Perihan'a ilgi duymaya başlar ve Perihan da cinsellikten dolayı mutsuz bir evlilik geçirdiğini açıklar. Daha sonra Vuni Sarayı'nın ve tarihi yerlerini gezdikten sonra Lefkoşa'ya dönerler. Akşamki yemeğe Oktay'ın amcası Nihat ve Aysel'in anne ve babasını da çağırırlar. Yemek yerken bir yandan da uzun uzun Barış Harekatiyle ilgili konuşurlar. Halil'in kayınbabası Burhan Bey Lefke'ye gidişinde yaşadıklarını ve kolundaki saatin o yolculukta eline geçen ganimet olduğunu bildirir. Yemek bittikten sonra Cemil otele gittiğinde Perihan'la sevişir.

Oktay ve Aysel evlerinin kurasını çekmek için K. köyüne giderler. Kurayı kızları Oya çeker "A.8" numaralı geniş, modern, her türlü eşyanın bulunduğu güzel bir eve yerleşirler. Oktay evlerinin yanında bulunan karargahtaki Üsteğmen Erdal'la tanışır. Üsteğmen kaçak olarak K. köyüne gelen iki Rum'un konuştuklarını Türkçeden Rumcaya çevirmesini ister. Bu kaçaklardan Stefani'nin yeni taşındıkları evin eski sahibi olduğunu öğrenir.

Oktay evlerin dağıtımını sırasında yapılan haksızlıklar ve yağmalamaların karşısında durarak tepkisini belli eder. Böyle yanlış şeylerin yapılmasını gerektiğini düşünür. Oktay yeni evlerinin ihtiyaçlarını almak için köyden Lefkoşa'ya gider ve dönüşte Aysel'e yardımcı olması için kayınvalidesini getirir.

Karargahtaki Binbaşı Peristerona köyünde kalan Türklerin K. köyüne getirilmesi için Oktay'dan yardım ister. Oktay, Erdal Üsteğmen ve yanlarına aldıkları birkaç askerle yola çıkarlar. Hep birlikte Peristerona'ya ulaştıklarında Muhtar'ın evine yerleşirler. Oktay Erdal Üsteğmenle Peristerona'da kalan Türkleri nasıl kaçıracaklarının planını yaparken Arif Dayının savaş anılarını dinlerler. Köyde kalan Türkleri arkaları saman yüklü romörklerin içine genç, yaşlı, hasta, yatalak bütün köylüleri bindirerek başarılı bir şekilde K. köyüne kaçırlar ve boş olan evlere yerleştirirler.

3.3 Kıbrıslı Kazım

Kıbrıslı Kazım romanı, yüz doksan bir sayfa ve kırk üç bölümden oluşur. Roman dürüst, kimsenin hakkını yemeden milletvekilliği yapan ve bu dürüstlüğü yüzünden seçimleri kaybettiğini düşünen bir ressamın seçimi kaybettikten sonra yaşadığı bocalamayı yansıtır. Başkişi Kazım ve onun gibi düşünen insanların, yapılan yolsuzluklardan yola çıkarak Kıbrıs toplumunda ortaya çıkan düzensizlikleri, haksızlıkları eleştirmesi anlatılır.

Milletvekilliği seçimini kaybeden eski milletvekili Kazım İstanbul'a annesi ve kız kardeşinin yanına gitmek için uçağa bindiğinde kitapçı Özkan'la karşılaşır ve kaybettiği seçimler hakkında görüşlerini paylaşırlar. Kazım İstanbul'a indiğinde annesini evde bulamayınca çocukluk arkadaşı eczacı Ertan'ın yanına giderek eski yıllarını hatırlarlar. Daha sonra eve giden Kazım annesiyle hasret giderir.

Kazım'ın yayınevi sahibi olan eniştesi Yaşar Kazım'ın İstanbul'a yerleşmesi için sürekli ısrar eder. Kazım Yaşar'ın yayınevine gittiğinde Üstad lakaplı bir yazarla tanışır ve ondan yeni çıkacak kitabının resimlerini yapması için teklif alır. Bu teklifi kabul eden Kazım, Yaşar, Özkan, Üstad hep birlikte bir lokantaya gittiklerinde

Kıbrıs'ın eski canlı halinden eser kalmadığını ve Kıbrıs'ın çok değiştiğini konuşurlar. Ayrıca Kazım'ın kitabı için çizdiği resmi Üstad çok beğenir.

Kazım ertesini gün Ertan'ın yanına gittiğinde babası Yakup Beyle Kıbrıs ve Türkiye'nin siyasi durumuyla ilgili konuşmalar yaparlar. Daha sonra vapurla Boğaziçi gezisi yaparken gördüğü sünnet çocuğu Kazım'a sünnet olduğu günü hatırlatır.

Kazım Taksim ve Galatasaray'ı gezdikten sonra Beyoğlu'na Yılmaz Güney'in Arkadaş isimli filmini izlemeye gider. Kitapçı Özkan'la karşılaştıktan sonra hep birlikte Çiçek Pasajında içki içerler. Kazım Kıbrıs'a dönecek olan Özkan'a eşine götürmesi için kestane şekeri verir. Kazım ve Özkan Kıbrıs'ın siyaseti hakkında konuşurlar. Kazım partilerin Kıbrıs'ı daha kötüye götüreceğini, siyaset yapmak için dürüst olmamak gerektiğini söyleyerek kendisinin seçimleri doğruluğu yüzünden kaybettiğini dile getirir. Özkan onu bu özelliğinden dolayı Nazım Hikmet'in eserindeki Kartallı Kazım'a benzetir.

Yaşar ve annesinin İstanbul'a yerleşmesi konusundaki ısrarları Kazım'ın kafasını karıştırır. Kazım kafasını dinlemek için bol bol İstanbul'u gezer. Kazım Burgaz adasına çıktığı gezide milletvekiliği yaptığı zamanlarda mecliste Sait Faik'in Karanfiller ve Domates hikayesindeki Kör Mustafa'dan bahsettiği konuşmasının yarattığı etkileri anımsar.

Kazım, Üstadın portresini yapmak için onun Caddebostan'daki evine kısa süreliğine yerleşir. Üstad'ın portresi için çalışırken denize girip, akşamları içki içip uzun konuşmalar yaparlar. Kazım portreyi tamamladıktan Üstad ona imzaladığı şiir kitabını verir ve Yaşar'la birlikte annesinin evine giderler.

Kazım daha sonra yalanla, dolanla seçimleri her dönem kazanan Hacı Muzaffer ve onun gibilere inat onurlu, gururlu bir hayat yaşamak ve kendine yeni bir hayat kurmak için doğduğu topraklara, Kıbrıs'a geri döner.

Bölüm 4

1963-1974 ARASI KIBRIS

4.1 Rum Baskıları

Özker Yaşın'ın romanları Kıbrıs Türk halkının Rumlara karşı gösterdiği mücadeleyi, Rumların Kıbrıs Türklerine yaptığı kötülükleri işkenceleri ele alması bakımından o dönemin tanığı niteliğindedir. Onun romanları, Kıbrıs Türklerinin yaşadığı zorlukları hem gözlemci hem de olayları birebir yaşayan anlatıcılar tarafından yansıtması bakımından sağlam temellere dayandırılarak kurgulanmıştır. *Kıbrıs'ta Vuruşanlar*, *Girne'den Yol Bağladık* romanlarının neredeyse tamamı 1963 yılında başlayan Kıbrıslı Türk ve Rum çatışmalarını, savaş ortamında yaşanan zorlukları, ve darmadağın olan hayatları, maruz kalınan işkenceleri, Rum baskılarıyla ve ölüm korkusuyla yaşadıkları evlerini ve toprakları terk etmek zorunda kalan insanların verdiği mücadeleyi konu edinmiştir.

4.1.1 Katliamlar

Anlatıcı romanlarında toplu katliamlara, Rumların hiçbir fark gözetmeden çıkarları uğruna sebepsiz yere çeşitli işkencelerle öldürdüğü Türklerin dramına geniş bir şekilde yer verir. Halkın ölüm korkusuyla verdiği hayatta kalma mücadelesi o dönemin şartları içinde aktarılır. *Kıbrıs'ta Vuruşanlar*, *Girne'den Yol Bağladık* romanlarında katliamların nasıl ve hangi yollarla yapıldığı ortaya konur. Rumların yaptığı katliamlar insanlarda sürekli bir tedirginlik havası yaratır. Ölüm korkusuyla yaşayan insanların hissettikleri duygular üzerinde durulurken tüm bu yaşananlara

rağmen Kıbrıs Türkünün mücadelecı ruhu, pes etmeden direnişleri *Kıbrıs'ta Vuruşanlar* ve *Girne'den Yol Bağladık* romanlarında açıkça görülür.

Kıbrıs'ta Vuruşanlar'da; Halil öğretmen Kıbrıs'ta o dönemde yaşanmakta olan çatışmalarda askerlik görevini gönüllü olarak yapmaktadır. Halil savaş ortamında yaşanan maddi sıkıntılar nedeniyle arkadaşı Şinasi'nin getirdiği eski paltoyu giymek zorunda kalır ve paltonun kopmuş düğmelerini diktirmek için gittiği terzi ona Rumların Lefkoşa'nın kumsal bölgesinde yaptığı işkenceyi aktarır:

“O baskın gecesini biz de bütün dehşetiyle yaşadık. Karım ile bahçede bir yüklük vardı, onun içine gizlendik. Bizi bulamadılar. Evinize girdiler mi? Girdiler. Bir iki dakika kaldılar evde. Sağı solu kurşun yağmuruna tuttular. İnanır mısınız ki buzdolabını bile açıp makineli ile taramışlar. Dr. Binbaşı İlhan'ın evi size yakın mı? Binbaşı ile bizim evi bir sokak ayırıyor. Bizim sokakta yalnız Erdoğan Rıfat'ı öldürdüler. Ne korkunç geceydi o. Bağrışmalar, çığlıklar, silah sesleri, çocuk ağlamaları. Mahallede öldürmediklerini alıp götürdüler. Peki siz? Biz karımla birlikte bahçedeki bir odacığın içinde ölüm terleri döktük sabaha kadar. Terzinin gözleri buğulanmıştı. Sanki o dehşetli geceyi tekrar yaşar gibi idi. Boğuk bir sesle: Görmeliydiniz Halil Bey kardeşim dedi. Görmeli ve sokaktaki o çocuk çığlıklarını, o haykırışları duymalıydınız. Benim gibi silahsız ve çaresiz kalmalıydınız. Çok korkunç şey bu! Erdoğan dayanamayıp ekmek bıçağını kapmış... Sabah yolun ortasındaki ölüsünün başına ilk ben gittim. Göğsü kurşunla delik deşikti. Ama elindeki ekmek bıçağını sıkı sıkıya tutuyordu. Vuracakmış gibi...” (Yaşın, 1974: 42-43)

Arpalık köyündeki çatışmalarda beş Türk şehit olur. Öğretmen Halil o şehitlerin cenazelerinin gömüleceği Tekke mezarlığına gittiğinde arkadaşı Tuncer ve

Talat'ın mezarlarını da ziyaret eder. Ayvasıl köyünde Rumlar tarafından katledilip elleri kolları bağlı, tanınmayacak şekilde üst üste derin bir çukura gömülen şehitlerin mezarlarının, "Ayvasıl:1 ve Ayvasıl:2" diye numaralandırıldığını görür. Öğretmen Halil kazılan bu derin çukurlardan uzun çalışmalar sonucunda çıkarılan şehitlerin cesetlerinin fotoğrafını daha önceden gördüğünü hatırlar. Kafasından vurulduğu için kafatasının yarısı olmayan İsmail Musa'nın cesedi dikkatini çeker.

Öğretmen Halil yağmurdan kaçmak için bir kitapçı dükkanına gider ve ardından dükkana boynunda fotoğraf makinesi asılı olan Foto Osman adlı kişi gelir. Kitapçıya Rumların öldürdüğü Kıbrıs Türklerinin fotoğraflarının çekili olduğu zarfı verir. Kitapçı bu resimleri Türkiye'de hazırlanacak bir kitap için Türkiye'ye göndereceğini söyler. Halil gördüğü bu resimlerdeki katledilen insanların vaziyetlerini inceledikçe sinirlenir:

“ Masanın üzerinde yığılmış şehit resimlerine bakıyorum. Gerçekten insanın asabını bozacak resimlerdi bunlar. Göğsü delik deşik, kafası parçalanmış, çocuk, genç ihtiyar, kadın, erkek bir sürü ölü resmi ” (Yaşın, 1974: 79)

Halil fotoğraflara bakmaya devam eder ve fotoğrafçı ona çok zayıf bir adamın cesedinin resmini gösterir. Halil de ona gördüğü cesedin niye şişmediğini sorar. Fotoğrafçı resimdeki ölünün önceden bu kadar zayıf olmadığını, Rumların kendi yaralılarına kan vermek için onun vücudundaki kanını alıp öldürdüğünü bu yüzden de cesedinin şişmediğini açıklar.

Halil kitapçı dükkanındaki diş hekimi ile katliamın belgesi niteliğindeki resimlere uzun bir süre baktıktan sonra yüreğini bir sıkıntı kaplar ve gördüklerinin etkisiyle İngiltere'ye, Amerika'ya, NATO'ya, Birleşmiş Milletlere, İnsan Hakları

Evrensel Beyannameesine, dünyada haktan ve hukuktan bahseden her şeye küfür etmek ister.

Halil babasının arkadaşı olan Şadi Amcanın evinde yaşamaya başlar Halil burada tedavi gördüğü hastanede tanıştığı Sevgi hemşirenin babası Rumlar tarafından kaçırıldığı için annesi ve kardeşleriyle Şadi Amcanın evine sığındığını öğrenir. Bir gece evde film izlerlerken Halil Sevgi'ye karşı bir sıcaklık duyar ve aklından onunla evlenmek geçer. Halil Kıbrıs halkının güzel bir adada düzgün bir hayat yaşamak varken kötü olaylar yaşamaya mecbur bırakıldığını ve daha uzun bir süre böyle yaşayacağını düşünür. Halil yirmi dört yaşında bir öğretmen olmasına rağmen insan öldürmenin her türlü tekniğini bildiğini, bu teknikleri başkalarına öğrettiğini, toplumun güvenliği için bunun gerekliliğini hatırlar. Halil Sevgi'nin kaçırılan babası Mahmut aklına geldiğinde sadece Türk oluşu onun öldürülme sebebidir der.

13 Şubat 1964 'te Limasol'daki Türk mevzilerinin Rumlar tarafından ele geçirildiği ve çok fazla Türkün öldürüldüğü halk arasında dilden dile, kesin olmayan haberler şeklinde yayılır:

“ Limasol düşmüş... Limasol'da son Türk mevzileri ele geçmiş. Limasol'da yüzlerce şehit vermişiz. Limasollu mücahitleri toptan imha etmişler. ” (Yaşın, 1974:88)

Halil daha sonra Limasol'daki çatışmalarla ilgili BBC'nin haber bülteninden çarpışmaların devam ettiğini, yüz elli ölünün olduğunu, Ankara Radyosundan da kırk tane Türk'ün öldürüldüğünü duyar.

Halil bir gün yine kitapçıya gider ve Türkiye'nin adaya müdahale edeceğini öğrenir. Bu haberi dükkandaki herkes sevinçle karşılar. O sırada yumurta satmak için dükkana yaşlı Hasan Mehmet Buba girer. Hasan Mehmet Buba bu sevinçli haberi

öğrendiğinde gözleri dolar ve ağlamaya başlar. Kitapçı Hasan amcanın niçin ağladığını merak eden Halil'e onun ailesinin Ayvasıl katliamında yok edildiğini, Doktor Binbaşı kadar acıklı bir hikayesinin olduğunu, Binbaşının nasıl iki oğlu ve karısı öldürüldüyse ihtiyarın da iki oğlunun, karısının ve torununun katledildiğini dile getirir. Bu duyduklarından sonra Halil yaşadığı sevinci unuttur. İhtiyar adam üzgün bir ses tonuyla oğullarının, torununun, karısının ve kaynının aynı gece içinde öldürüldüğünü anlatır.

Aynı evde yaşamalarının da etkisiyle hemşire Sevgi ile Halil'in aralarında duygusal bir yakınlaşma başlar. Sevgi ve Halil evde otururken ayaklarına örttükleri battaniyenin altında el ele tutuşurlar. Halil'i bu sırada tatlı bir heyecan sarar ve o heyecan Kıbrıs'ta korkunç bir savaşın yaşandığını, arkadaşlarının öldürüldüğünü, bir sürü insanın katledildiğini ve hala katledilmekte oluşunu bir an için unutturur.

Hasan ve Salih, Halil'in adada yaşanan kanlı olaylarda mücadele ettiği silah arkadaşlarıdır. Daha önce Rumlarla girdikleri çatışmada Salih'in oğlu Talat ölmüştür. Beraber Tekke Bahçesindeki Talat'ın mezarını ziyarete giderler. Bu ziyaret sırasında Hasan'ın aklına Rumların yolda vurup öldürdüğü, cesedine ulaşamadıkları babası gelir ve gözleri dolar. Hasan babasının ziyaretine gidecek bir mezarının olmayışına üzülür.

Türkiye Cumhuriyeti hükümeti adada Rumların Kıbrıs Türklerine yaptıklarıyla ilgili Rumlara gazetede bir mektup yayımlar ve katledilen Türklerin naaşlarının iadesini talep eder. Halil'in arkadaşlarıyla birlikte çatışmada olduğu günlerde Lefkoşa'da Türk kadınları da büyük bir miting düzenlerler ve Birleşmiş Milletler himayesinde katledildiklerini ifade ederler.

Girne'den Yol Bağladık'ta; Oktay çatışmaların hızla devam ettiği çocukluk yıllarında güvenli bir bölgede bulunduğu için amcasının evinde kalır. O zamanlar daha çocuk olduğu için olayların farkında değildir fakat aklında o günlere ait birçok olay kalmıştır.

“ Küçük Kaymaklı'nın düştüğünü birçok insanın öldüğünü, Rumların bazı Türk köylerini ateşe verdiğini işitti. 25 Aralık Noel gecesi Rumlar, Kumsal semtini basmışlar, oradaki Türklerden bir kısmını esri almışlar, bir kısmını öldürmüşlerdi. Türk Alayı'ndan Dr. Binbaşı İlhan'ın eşi ile üç çocuğu da Kumsal'daki evlerinde, gizlendikleri banyo içinde vurularak öldürülmüşlerdi. ” (Yaşın, 1976:15)

Oktay, Sadık Dayı ve İbrahim köylerinden şehit olanların sayısını hesaplarlar ve diğer köylerde öldürülen insanların kendi köyelerine göre daha fazla olduğu sonucuna varırlar. İbrahim, Taşkent köyünde bütün erkeklerin öldürüldüğünü ve bu öldürülenlerin toplu mezarlarının Birleşmiş Milletler askerleri tarafından bulunduğunu fakat Rumların bu mezarların açılmasına izin vermediklerini belirtir. Sadık Dayı da Atlılar, Muratağa ve Sandallar köyünde tüm kadınların, ihtiyarların bebeklerin öldürüldüğünü açıklar.

Oktay yazdığı anılarında Kıbrıs'ta başlayan çatışmalarla ilgili konulara değinir. 30 Temmuz 1974 yılına ait günlüğünde Türkiye'nin Kıbrıs'a yaptığı çıkarmadan ve banyo içinde kurşunlanarak öldürülen genç, yaşlı, bebek, kadın, erkek herkesin intikamının Mehmetçik tarafından alınacağından bahseder.

Oktay yazdığı diğer bir anısında da, Türkiye'nin Turizm ve Tanıtma bakanı ve hükümet sözcüsü Orhan Birgit'in, Atlılar köyünde yaşanan katliamın filmini Ankara'da yerli ve yabancı gazetecilere seyrettirilmesine değinir. Bu görüntüler İkinci Dünya Savaşında Nazilerin yaptığı cinayetlerden bile daha kötü karşılanmıştır.

Oktay karısı Aysel ile seviştikten sonra, iki üç ay öncesinde mücahitlik yaptığı çatışmalarda, Doğruyol'da öldürülen diğer mücahitler gibi ölseydi, dünyadaki hazları bir daha tadamayacağı gerçeğini zihninden geçirir. Oktay bundan sonra katledilen insanların bir daha hiç yaşayamayacağı şeyleri hatırlar:

“ Kim bilir o ölüm çukurlarından çıkan cesetlerin içinde nice Ayseller, nice Oktaylar ve nice Oya gibi bebeler vardı. Güneşin sıcaklığına bile doyamadan, yaşamak denen mucizenin hazlarını, zevklerini tatmadan öldürülmüşler, göçüp gitmişlerdi bu dünyadan ” (Yaşın, 1976:110)

Oktay'ın İngiltere'de yaşayan Cemil dayısı Kıbrıs'a gelir ve Aysel'le Oktay onu evlerine yemeğe davet ederler. Aysel'in babası Burhan Çavuş ve annesi Meftune Hanımla kız kardeşi de yemeğe çağırılır. Burhan Çavuş Cemil Beye kanlı çatışmaların yaşandığı dönemlerde Kıbrıs'ta yaşanan olayları bildiklerini ifade eder ve bunun üzerine Cemil Bey birçok arkadaşının yaşadığı Taşpınar köyünün o zamanlardaki durumunu sorar. Burhan Çavuş, o köylerde de katliam yapıldığını, bir ailenin bütün bireylerinin katledildiğini, yakından tanıdığı Vasfi isimli köylünün ise burnunun, kulağının, erkeklik organını kesilip, arkasına kazık sokularak öldürüldüğünü dile getirir.

4.1.2 İşkenceler

Kıbrıs'ta yaşanmakta olan kanlı olaylarda Rumların Kıbrıs Türklerine yaptığı işkencelere romanlarda geniş yer verilir. İşkenceler halkın çektiği zorlukları anlatması bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu işkenceler genç, yaşlı, erkek, çocuk, kadın demeden insanlar sadece Türk olduğu için Rumlar tarafından çeşitli yollarla yapılmıştır.

Kıbrıs'ta Vuruşanlar'da; Öğretmen Halil çatışmalarda yaralanır ve tedavisi için Lefkoşa'ya gitmesi gerekir. Rumlar yolları kestiklerinden dolayı ağır yaralı görüntüsü verilerek Kızılhaç arabasına bindirilir. Oğlu Ramazan'ı görmek için Lefkoşa'ya gitmek isteyen Hatice teyzeyi de arabaya alırlar. Yolda arabaları durdurulur ve Rum askerleri Hatice teyzenin omuzuna tüfekte, beline tekmeyle vurduktan sonra onun elindeki sepeti yere atıp sözle taciz ederler.

Halil Lefkoşa'ya tedavi için vardığında Dr. Ayhan ona Rum silahlı kuvvetlerinin, evlerinde otururken zorla götürdükleri kadınlara, kızlara, hatta küçük erkek çocuklara yaptıkları tecavüzleri anlatır:

“ Küçük Kaymaklı'dan bu şekilde alınıp götürülmüş on altı yaşında bir kız getirdiler hastahaneye. Durumu anlatılmaz derece berbattı. Belki yirmi kişi üzerinden geçmiş. Bekareti korkunç bir yara haline gelmişti. Kurtarmamız mümkün olmadı. T... köyünden bir karı-koca getirdiler. Bir yıllık evli imişler. Rumlar evde basmış kendilerini. Adamın ellerini bağlayıp gözlerinin önünde karısının ırzına geçmişler. Yalnız kadınlar kızlar değil bu alçakların el uzattığı. Küçük erkek çocuklarına da tecavüz ediyorlar. ” (Yaşın, 1974:22)

Halil, Hatice teyze, Ramadan, Hasan ve Salih köye gitmek için yola çıktıklarında yolda Rumlar tarafından kaçırılarak karanlık ve pis bir odaya hapsedilirler. Onlar kaçırılmalarının üçüncü gününde hala sorguya çekilmemelerinin sebebini kendilerini yakalayanların gelip işkenceler yapacak olmalarına bağlarlar.

Halil kaçırıldıkları Rum köyüne daha önceden de tanıdığı Yüzbaşı Abdullah'ın geldiğini görünce hapis edildikleri yeri belli etmek için bağırır. Diğerleri de Halil'in dediklerini tekrarlayarak bağırmaya başlarlar. Seslerini duyururlar fakat bu sırada

onları hapsedenlerden biri gelir ve Halil'e vurarak onu bayıltır. Halil ayıldığında Salih'ten diğer arkadaşlarıyla birlikte sıra dayağından geçirildiklerini öğrenir.

Aradan biraz zaman geçtikten sonra odaya kalabalık bir Rum grubu gelir ve hepsini dipçik darbeleriyle arabaya bindirip bir tarlaya getirilirler. Onlara silah zoruyla, küfür ederek ve tekme atarak kendi mezarlarını kazdırırlar. Hatice teyze ve bir kolu olmayan oğlu Ramadan biraz ötelinde mezarlarını kazın Halil, Hasan ve Salih'i korkuyla seyrederek. Rumlar kazdırdıkları bu mezara Hatice teyzenin girmesini isterler. Halil bu duruma dayanamayıp mezarın içine kendi atarsa da mezardan çıkarılıp yerine Ayşe teyze konur. O sırada arabayla yanlarına bir Rum polisi gelerek "Bunları götürüp işkence ederek öldürelim" der.

Halil, Ömer, Ramadan ve Hatice teyze Lefkoşa cezaevine hapsedilirler. Kızılhaçın bir adamı onları ziyaret eder ve kendilerine işkence yapıp yapılmadıklarını sorar. Halil şimdilik olmasa da ileride Rumların kendilerine işkence yapacaklarını söyler. Kızılhaç görevlisi Rumların onlara işkence yapamayacaklarını çünkü kaçırıldıklarının Türk ve İngiliz subaylar tarafından basına duyurulduğunu bu yüzden öldürülmekten ve işkenceden kurtulduklarını söyler.

Halil cezaevinde hapsedildikleri sırada Yorgo isimli süpürgecilik yapan Rum mahkumla arkadaş olmuştur. Yorgo her akşam odayı süpürmeye geldiğinde Halil'e duyduğu haberleri iletirek onların diğer koğuşlardaki Türklere göre rahat olduklarını, diğer kaçırılanlara işkence edilip dayak atıldığını, aç bırakıldıklarını anlatır.

Rumlar aradan zaman geçtikten sonra Halil, Ramadan, Hasan, Salih, Hatice teyze ve cezaevinden serbest bırakacakları elliye yakın rehineyi bahçeye toplarlar. Halil diğer rehinelere gördüğünde onların tek suçları Türk oluşundan dolayı maruz

kaldıkları işkenceleri düşünür. İnsanların üstlerine çeki düzen verildiği halde yapılan işkenceler açıkça görülmektedir.

Halil, bahçede serbest bırakılmayı beklerken yanında duran Ergin Arif isimli gence işkence görüp görmediğini sorunca ve genç çocuk bütün tırnaklarının söküldüğü ellerini ona uzatır.

Türk Hava Kuvvetleri Kıbrıs'ta yaşanan çatışmalar için destekleme hareketına jet uçakları göndermiş ve bu uçaklardan bir tanesi Rumlar tarafından düşürülmüştür. Bu uçağın pilotu Cengiz Topel'in paraşütle atlayıp kurtulduğu öğrenilir. Rumlar Cengiz Topel'in öldüğünü bildirdikten sonra ölümüyle ilgili etrafta çeşitli haberler çıkarırlar. Oysa yaralı olarak bulunduktan sonra o da diğer Türkler gibi Rumlar tarafından işkencelerle öldürülmüştür:

“ Oysa Cengiz Topel şerefli bir Türk subayı olarak böyle bir oyuna gelmeyecek ve korkunç işkenceler içinde öldürülecekti. Bu son söylentinin doğruluğuna dair elde çok deliller vardı. ” (Yaşın, 1974:328)

Birleşmiş Milletler temsilcileri Cengiz Topel'in cesedinin verileceğini duyururlar ve ceset Lefkoşa Türk hastanesine nakledilir. Dr. Ayhan cesedi görür ve Cengiz Topel'e yapılan işkenceleri Halil'e anlatır. Bir gözünün mosmor ve dışarı doğru fırladığını, kaburga kemiklerinin kırıldığını, omzunun ezildiğini, kurşun darbesiyle karaciğerinde delik olduğunu, sol bacağına yakından atılmış bir kurşun bulunduğunu aktarır.

Girne'den Yol Bağladık'ta; Oktay tatlı almak için girdiği pastanede mücahitlik yapan Ali ile karşılaşır. Ali ona Rumların kendisine ve diğer esirlere yaptığı işkenceleri anlatır:

“ Sabah 6:30’dan önce tuvalete gitmenin cezası ya gidenin başına sidik dökülmek, ya da bir odaya kapatılıp dövülmektir. İkinci Barış Harekatı başlayınca hepimizi odalara kapatıp yere yatırdılar ve üç gün aç susuz bıraktılar ” (Yaşın, 1976:33)

Oktay çatışmalarda mücahitlik yaptığı zamanda yaşadığı ve gördüğü olayları anı defterine kaydetmiştir. Bu defterde Oktay Balabayı’tan gelen Yunan askerlerinin Doğruyol’daki mücahit arkadaşlarını akıl almaz işkencelerle öldürmelerine, esir edilen Salahi’nin bıçakla kesilen etinden sızan kanının yalattırılmasına yer verir.

Ali ve Oktay, Ali’nin Rum tarafında kalan arabasını almak için Dikelya İngiliz üs bölgesine giderler. Ali’nin arabasını oraya Rum arkadaşı Andrea getirmiştir. Daha sonra Dikelya’da Alis Bar’a oturup sohbet ederler. Ali Andrea’ya Sampson isimli Rum’un Türklere yaptıklarını ve Küçükaymaklı’da başından geçenleri duymak isteyip istemediğini sorar. Andrea, Sampson’un Türklere yaptığı bütün kötülükleri bilmek istediği cevabını verir. Ali de kanlı Noel gecesinde evlerinin kapılarının kırıldığını, dipçikle dövüldüğünü ve yatalak annesinin yataktan yere düşürülüp tekmelendiğini dile getirir.

4.1.3 Yol Kesmeler

Anlatıcı romanlarda, savaş ortamında yaşayan Kıbrıs Türklerinin çektiği zorlukları belirtirken, adada arabayla bir yerden bir yere gitmek isteyen Türklerin gerek Rum siviller gerekse Rum polisler tarafından yollarının kesilip çeşitli olaylara maruz kalmalarına sıkça dikkat çeker.

Kıbrıs’ta Vuruşanlar’da; Halil çatışmalarda yaralandığından Kızılhaç’ın arabasıyla Lefkoşa’daki hastaneye götürülmek için yola çıktığında, yanına oğlu Ramadan’ı görmek için Lefkoşa’ya giden Ayşe Teyze bindirilmiştir. Araba hareket

ettikten yarım saat sonra Rumlar tarafından durdurulur. Bunun dışında köylerine dönüş yollarında da Eylence köyünde yolları ikinci kez biri sivil diğeri polis olan iki Rum tarafından tekrar kesilir.

Halil, kız kardeşinin eşi Reşat'ın çalıştığı Bayrak Radyosuna gider ve oraya radyoda haber bülteni yapan Hakkı gelir. Reşat Hakkı'ya önemli bir haber olup olmadığını sorduğunda Eylence'nin önünde Rumlar tarafından yolun kesildiğini, yabancı basın mensuplarının alıkonulduğunu öğrenir.

Halil parkta otururken, İngiliz askerlerinin himayesinde getirilen ve askeri üslerde çalışan Türk işçilerin otobüslerini görür. Bu işçilere çalıştığı kamplara giderlerken ve dönerlerken Rumlar tarafından yapılanları şöyle anlatır:

“ Yolları kesilip bir tuhaf polis yoklamasına tabi tutuluyorlardı. Kadın işçiler Papazın yeni yazdığı Rum kadın polisler tarafından araştırılıyordu. EOKA'cıların iğrenç bakışları önünde özellikle genç kadınların iç çamaşırlarına kadar her şeyleri çıkarılıyor, sanki zorla striptiz yaptırılıyordu zavallılara. Bütün bu işler silah tehditi altında oluyordu. ” (Yaşın, 1974:73)

Halil Lefkoşa'da sokakta işporta arabasındaki portakalları görünce şaşırır. O uzun zamandır yaşadıkları zorlu savaş koşulları yüzünden Lefkoşa'da meyve satıldığını görmemiştir. Halil portakalları satan adama portakalların ne kadar olduğunu, Lefkoşa'ya nasıl ve nereden getirildiğini sorar. Satıcı portakalları Lefke'den otomobille getirdiğini, gelirken çok fazla yolunun kesildiğini söyler.

Halil Girne caddesinde Pastacı Erdoğan'dan pasta alır ve aldığı pastaların hazırlanmasını beklerken dükkanın önünden geçen Hasan ve Salih'e seslenir. Halil birkaç gün önce köylerine giden Salih ve Hasan'a Lefkoşa'ya ne zaman geldiklerini, yolda kendilerine kötü bir şey yapılıp yapılmadığını sorar. Hasan da iki tane barikatta

yollarının kesildiğini, sadece üstlerinin arandığını, daha sonra yollarına devam ettiklerini belirtir.

Şadi Amca, Halil ve Reşat içki içerlerken Halil köyden dönenler olduğunu ve yarın onlarla birlikte kendisinin de köye gideceğini açıklar. Reşat bunun tehlikeli olabileceğini söylemesinin ardından Halil tehlikeli olsa bile bunu yapacağını dile getirir. Şadi Amca diğerlerinin köyden nasıl geldiğini sorunca Halil, Rumların iki yerde onların yollarını kesip üstlerini aradıklarını daha sonrada bıraktıklarını anlatır.

Halil, Salih, Ramadan ve annesi Hatice teyze köye gitmek üzere yola çıkarlar. Mağusa kapısında yirmiden fazla silahlı sivil ve üniformalı Rum arabalarının önünü keserler. Rumlar üzerlerine silah tutarak üstlerini ararlar ve hakarete ederler. Hatta Rumlardan bir tanesi Halil'in yüzüne yumruk atar. Daha sonra Türkler serbest bırakılıp yollarına devam ederken Halil dikiz aynasından arkalarından bir arabanın geldiğini görünce arabanın hızını yükseltir. Araba onlara daha da yaklaşır. Daha sonra Halil'in kullandığı arabanın önüne geçen Rumlar durmalarını işaret ettikten sonra yollarını keser ve onları kaçıır.

Girne'den Yol Bağladık'ta; Peristerona köyü göçmeni olan Oktay köyde yaşadıkları dönemde otobüsle Lefkoşa'daki okuluna gittiği günleri hatırlar. Oktay bir gün okula gitmek için bindiği otobüste herkesin tedirgin olduğunu ve bir tuhafılık yaşandığını ifade eder:

“ Sonradan öğrendiklerine göre Lefkoşa'ya kısa yoldan giren Lefke ve civarındaki köylerin Türk otobüsleri Lidra Palas otelinin önünde durdurulmuşlar, yolculardan kimisi hapishaneye götürülmüş, kimisi öldürülmüştü. ” (Yaşın, 1976:13)

Türkler yine aynı otobüste giderken Lefkoşa yönünden silah sesleri duyarlar ve her an yollarının kesileceği korkusuyla yola devam ederler. Otobüste bulunan

yolculardan emekli Polis Çavuşu, şoför Ahmet'e Rumlar yolu keserlerse durmaması gerektiğini ve eğer otobüse ateş açılırsa da herkesin koltukların altına saklanması gerektiğini söyler.

4.1.4 Yağmalama

Kıbrıs'ta Vuruşanlar'da; çatışmalarda vurulan Halil Lefkoşa Türk Hastanesine getirilir ve kardeşi Ayşe ve eşi Reşat onu ziyaret ederler. Halil kardeşi Ayşe'ye Lefkoşa'daki çatışmalarda neler yaşadıklarını sorar. Ayşe evlerinin yağmlandığını, elbiselerinin, buzdolabı, televizyon, çamaşır makinesi, elektrik ocağı gibi eşyalarının Rumlar tarafından çalındığını anlatır.

Lefkoşa Türk Hastanesinde tedavi gören Halil'in yanına koyun güderken Rumlar tarafından kurşunla omuzundan vurulan Çoban Yusuf gelir ve koyunlarının sekiz dokuz Rum tarafından götürüldüğünü aktarır.

Halil paltosunun düğmesini diktirmek için bir terziye gider ve burada bulunan yaşlı bir amca, Ünal, Halil ve terziyle sohbet etmeye başlar. Yaşlı adam Rumların Ermeni tüccarlardan zorla EOKA vergisi istediklerini açıklar. Ünal da Rumların bazı Ermeni dükkanlarını yağma ettiğini dile getirir.

Halil babasının çok yakın arkadaşı olan Şadi Amcanın evlerine gittiğinde ondan Mahmut'un eşyalarını kurtarmak için kurşun yağmuruna tutulan KüçükKaymaklı'daki evine gittiğini öğrenir. Halil evin yağmalanıp yağmalanmadığını sorunca Şadi Amca şu cevabı verir:

“ Henüz evin kapısı bile açılmamış. Rumlar yağma faslına Kaymaklı by-passından başladığından daha Belediye Evlerine kadar gelememişler.. ” (Yaşın, 1974:57)

Şadi Amca ve Halil Lefke'deki köylerinde bulunan portakal ağaçlarının durumu hakkında konuşurlar. Şadi Amca ağaçların Rumlar tarafından köklerinden söküp odun yapıp yakılabileceğinden söz eder. Rumların bunları yapmasının sebebini o ağaçların sadece Türk malı olmasına bağlar.

Halil, Orhan ve Reşat içki içmek için Şen Bar adlı meyhaneye giderler. Halil Girne limanında motoruyla balıkçılık yapan Ahmet Kaptana işlerini ve motorunu sorduğunda ondan Girne Limanındaki hiçbir Türk'ün motorunun olmadığını öğrenir. Halil, Şinasi ve Orhan'ın yanına gidip Kaptan'ın durumunu anlattığında onlar motorun Rumlar tarafından ya çalındığını ya da batırıldığını düşünürler.

Kitapçı dükkanına giden Halil, dükkanın sahibi, orta okul müdürü ve dış hekimiyle sohbet ederken Türkiye'nin, Mehmetçiğin adaya geleceğini öğrenir. Bu sırada dükkana Rumların ailesini öldürdüğü Hasan amca girer. Dış hekimi Hasan amcanın evinin Rumlarca buldozerle yıkıldığını, koyununun, öküzünün götürüldüğünü anlatır.

Yine Baf'ta yaşanan çatışmalar sonrası Rumların bu bölgede Türk mallarına verdiği zararın tahminen üç milyon sterlin olduğu halk arasında konuşulmaktadır.

Girne'den Yol Bağladık'ta; Oktay on üç yaşında ayrıldığı Peristerona köyüne annesi ve babasıyla on sekiz yaşında tekrar gider. Onlar köyün yağmalanmış, yıkılmış evlerini gördükten sonra tekrar Lefkoşa'ya dönerler.

Oktay tatlı almaya gittiği dükkanda Ali'yi görür. Sohbet ederlerken Ali Oktay'a 1963 ve 1974 yılı olaylarında başına gelmeyen kalmadığını söylediikten sonra on bir yılda zorluklarla tamamladığı evinin eşyalarının soyulduğunu belirtir. Tatlıcıya Rumlara esir düşüp ve kurtulmayı başaran Ali'nin arkadaşı Fuat gelir. Ali, Fuat'ın evinin durumunu sorar ve onun da yağmalandığını öğrenir.

Savaş döneminde Rumların işgal ettiği Peristerona halkına, terk edilmiş K. Köyü isimli Rum köyünden kurayla ev dağıtılır. Oktay, köyleri Türkler tarafından ele geçirilen bu köylünün yaşadıklarıyla, yıllar önce Rumlar tarafından zorla alınan kendi köylerinde yaşadıkları olayları ilişkilendirir. Ancak bu iki köy arasında Oktay’a göre farklılık vardır:

“ Rumlar Türklerin evlerini yağma ettikten sonra yakıp yıkmışlardı. Türk Barış ordusu ise evleri sahiplerinin çıktığı gibi korumuştur. ” (Yaşın, 1976:72)

Ali, Rum tarafında kalan arabasını getirmesi için Andrea isimli bir Rumla anlaşır. Ali, Dikelya’da arabayı aldıktan sonra savaş günleri hakkında Andrea’yla konuşurken Küçükkaymaklı’daki evinin hiç yaşanmadan panjurundan kiremitine kadar yağmaladığını açıklar. Ali aradan zaman geçtikten sonra zorluklarla eşyalarını aldığı evinin bir kez daha yağmalandığını ifade eder.

Oktay kurayla dağıtılan K. Köyündeki yeni evlerinde önceden yaşayan Rum ailenin fotoğraflarını gördüğü sırada içinde bir acıma duygusu hisseder. Peristerona’da evlerine girip eşyalarını çalan Rumların da bu duyguyu hissedip hissetmediğini merak eder. Daha sonra Oktay ve eşi Aysel oturdukları evin eski sahiplerine ait resimleri, albümleri, kitapları, mektupları kutulara yerleştirip saklama kararı alırlar. Oktay kendisine ailesini hatırlatacak resimlerin, anıların eski evlerinin yağmalanmasıyla yok edildiğini, ailesiyle birlikte geçmişten koparıldığını düşünür.

Oktay yeni taşındıkları K. Köyündeki evlerinin yanında bulunan karargaha gider. Oktay binbaşıyla konuşurken 21 Aralık 1963 olayları başlayıp Peristerona Türkleri göç edince Rumlara gün doğduğunu, Türklerin tarlalarını ekip biçmeye başladıklarını, su makinelerini kullandıklarını ifade eder. Oktay Türklerin

köylerinden kaçmaya mecbur kaldıkları zaman evlerinin yağma edilmekle kalmadığını ve 1970 yılına kadar mallarının gelirinin de sömürüldüğünü belirtir.

4.1.5 Propaganda

Anlatıcı romanlarda, Rumların savaş durumunda yaşanan olayları kendi aleyhlerine çevirmek için gazetelerde ve televizyonda yalan yanlış propagandalar yaptığını sıkça vurgu yapar. Rumlar Kıbrıs Türk halkını yaşanan büyük olaylarda suçluymuş gibi gösterip hem medyayı, hem de yaşanan olayları yakından takip eden diğer ülkeleri etkilemeye çalışırlar.

Kıbrıs'ta Vuruşanlar'da; Reşat ve Salih Halil'i ziyaret etmek için Şadi Amcanın evine giderler. Televizyonda Rumca aktüalite programını açarlar ve ekranı bir beyazlık kaplar. Reşat bu beyazlığın parazit olduğunu ve bu paraziti kendilerinin yaptığını, Rumların artık televizyonda rahatça propaganda konuşmaları yapamayacaklarını söyler.

Halil, Kıbrıs'ta yaşanan olayların bitmesi için İstanbul'da ve Ankara'da mitingler düzenlendiğini fakat yaşayışlarında bir değişme olmadığına değinir. Türkiye'nin olaylara müdahale hakkını kullanmadığı için Rumların Türkiye'yle alay eden yazılar ve karikatürler yayınladığını dile getirir.

Türk jetinin pilotu Cengiz Topel'in uçağı Rumlar tarafından düşürülür. Rumların paraşütle atlayıp kurtulan Cengiz Topel'i televizyona çıkartıp istedikleri sözleri söyletmeyi başaramadıklarından, propaganda yaptıramadıklarından onu öldürdükleri iddiaları konuşulur.

Girne'den Yol Bağladık'ta; Ali Rum tarafında kalan arabasını getiren Rum arkadaşı Andrea'dan Sampson adlı Rum devlet adamının, Mahi gazetesinde Türklere küfür eden yazılar yayınladığını öğrenir.

Okтай'ın dayısı Cemil, kayınbabası Burhan Çavuş, amcası Nihat Bey yemek yemek için Okтай'ın evinde toplandıklarında televizyonda çadır içinde yaşayan Rumların verdiği röportajlarda ağladıklarını görürler. Burhan Çavuş Rumların numara yaptıklarını, bütün güçlerini propaganda için kullandıklarını söyler. Cemil de bu görüntülerin sadece Kıbrıs Rum televizyonunda gösterilmediğini, BBC televizyonunda da gösterildiğini belirtir. Nihat Bey bu konuyla ilgili düşüncelerini açıklar:

“ Şu gerçeği kabul etmemiz gerekiyor. Rumlar propaganda işinde bizden çok ustalar. Sonra dünyanın dört bucağına yayılmış Yunan para babalarının parasal desteği de etkili oluyor bu propagandada... ” (Yaşın, 1976:242)

Burhan Çavuş Rumlar tarafından yakılıp yıkılan Taşpınar ve Doğancı köyünü iki milletvekiliyle gezdiği sırada, şair ve yazar milletvekili Özker Bey'in bu geziden etkilenerek Rum propagandalarına inat Kıbrıs Türklerinin yaşadığı acı olayları yazarak gelecek nesillere aktaracağını söylediğini ifade eder.

İngiltere'de yaşayan Cemil, Kıbrıs Türklerinin son on yıl içinde yaşadıklarının unutulmaması gerektiğini düşünür. Cemil, İngiltere'deki komşularının Rumlarla ilgili çoğu haberi bildiğini ve Rum propagandalarından etkilendiklerini, Kıbrıs Türküyle ilgili hiçbir haberi bilmediklerini, Türklerin propaganda konusunda yetersiz kaldığını söyler.

Okтай, taşındıkları evin eski sahibi Rum Stefani'nin terk etmek zorunda kaldığı evini görmek için K. Köyüne geçmek istediği sırada yakalandığını öğrenir ve

karargaha çağırılır. Stefani ve Oktay evlerini değiştirmek için pazarlık eder. Stefani bu olaya Rum hükümetinin izin vermeyeceğini söyler. Üsteğmen Erdal da bu olay üzerine evleri değiştirmeye razı olurlarsa Rumların Türklerin aleyhinde propaganda yapamayacaklarını belirtir.

Oktay, binbaşuya Rumların propaganda yaparak Türklerin köylerinden kendi liderlerinin baskısıyla kaçırıldıklarını, Rumların onları davet ettiklerini, Türklerin evlerini tamir ettikleri halde dönmediklerini ve Türkiye'nin buna izin vermediği haberlerini doğruluğu olmadığı halde dünyaya yaydığını anlatır.

4.1.6 Göç

Romanlarda Kıbrıs Türklerinin Rumların uyguladıkları baskılarla yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kaldıkları zorlu hayat koşulları aktarılır. Türklerin doğup büyüdüğü topraklardan göç etmeye zorlanışlarına, köyelerine, evlerine özlem duygularına yer verilir.

Kıbrıs'ta Vuruşanlar'da; Halil, Şadi Amcanın evine gittiğinde alt odalardaki eşya yığınına görünce çok şaşırır. Bu sırada evde olan Sevgi hemşire Şadi Amcanın evinin kalabalıklaştığını, alt odalara göçmenlerin yerleştiğini ve kendisinin de göçmen olduğunu söyler.

Halil, Şadi Amcaya köylerindeki bahçelerinin durumunu sorduğunda köydeki Türklerin Lefkoşa'ya göçtüğünü, bahçelerine bakan Münür Ağanın da ailesiyle kendi evinde yaşamaya başladığını öğrenir.

Çatışmalarda ölen yakınlarının mezarlarını ziyaret eden Halil ve Hasan dönüşte Ramadan ile annesi Hatice Teyzeyi görmek için Atatürk İlkokuluna giderler. Okulun bütün sınıflarının göçmenlerle dolduğunu görürler:

“ İngilizler adadan ayrılmadan önce yaptırmışlardı bu modern binayı. Şimdi odalarda köylerden gelen göçmenler vardı. Bazı sınıflarda iki üç aile kalıyordu. Eskiden cıvıl cıvıl küçük yavruların kaynaştığı sınıflar, sofalar, okul bahçesi göçmenler ile doluydu ” (Yaşın, 1974:143)

Şadi Amca Halil’e, Münür Ağa ve diğer göçmenlerin Ortaköy’deki kanlı olaylar sonucunda Rumların terk ettiği Dolfin barın arkasındaki evlerden birine teşkilat tarafından yerleştirildiğini açıklar.

Girne’den Yol Bağladık’ta; Peristerona köyü göçmeni olan Oktay, Bayrak radyosunu dinlerken Persiterona, Akaca, Orunda, Alfodoz köyü göçmenlerine kurayla dağıtılacak yeni evler için Atatürk İlkokulu bahçesinden otobüslerin kalkacağını radyodan öğrenir.

Oktay köyden göç edip Lefkoşa’ya geldiklerinde babasının da ölmüyle zor günler yaşar. Olayların yaşandığı o günlerde Lefkoşa’da ev bulamadıkları için ailesiyle amcasının evindeki küçük bir odada iki yıl yaşamak zorunda kalırlar.

Çatışmaların yaşandığı dönemde Lefkoşa’ya yerleşmek zorunda kalan göçmenler ev bulmakta çeşitli zorluklar yaşar:

“ 21 Aralık 1963 kanlı olayları başlayıp sağdan soldan gelen binlerce göçmen Lefkoşa’yı doldurunca büyük bir ev sıkıntısı başlamıştı şehirde... Boşalan bir eve aynı günde on, on beş aile istekli oluyordu. ” (Yaşın, 1976:41)

Oktay ve Aysel Atatürk İlkokuluna gittiklerinde Sadık Dayıdan köye gidecekleri otobüslerin, Larnaka’dan Suriye’ye kaçan Türk göçmenleri Mağusa’dan almaya gittiği için geciktiğini öğrenirler. Yanlarına gelen Sadık Dayının eşi Şerife Teyze Oktay’a annesi Melek’i sorar. Oktay da annesinin İngiltere’ye göç eden dayısı

Cemil'in yanına yerleştğini anlatır. Melek Hanım 1964'te köylerinden zorla göçe zorlandığından, daha sonra İngiltere'ye kendi isteğiyle, göç etmiştir.

Ada Türklerinin Avusturalya'ya göçünü kolaylaştırmak için Rum yönetimi elinden geleni yapar. Seyahat acentaları tarafından onlara kredi verdirilerek adadaki Türklerin sayısı azaltılmaya çalışılır.

4.2 Çatışmalar/Savaş Öncesi ve Sonrası Kıbrıs

Anlatıcı, Kıbrıs adasını çatışmalar yaşanmadan önce tabiatıyla, sosyal hayatıyla, güvenli oluşuyla yaşanılabilir bir ülke olarak görür. İnsanların savaş öncesindeki döneme duydukları özlemlere değinir. Romanlarda çatışmalar başlamadan önceki ve sonraki yaşam biçimleri birbirleriyle karşılaştırılarak savaş sonrasında toplumda görülmeye başlanan düzensizlikler ve bu düzensizliklerin yaşanmasına sebep olan insanlar eleştirilir.

Kıbrıs'ta Vuruşanlar'da; çatışmalarda yaralanan Halil tedavi için yattığı hastanede tanıştığı hemşire Miss Alice'in memleketi İngiltere'ye gideceğini duyduğunda bu kanlı adadan uzaklaşacağı için şanslı olduğunu söyler. Miss Alice Kıbrıs'a ilk geldiğinde adayı deniziyle, güneşiyle, ormanlarıyla cennete benzettiğini belirterek nasıl bu hale geldiğini sorgular.

Halil terziye gittiğinde Ünal ve yaşlı bir adamın Kıbrıs'ta Türk Cemaat Meclisinin Rumca olan köylerin ismini Türkçeleştirmesi ve paraların ismini değiştirmesi hakkındaki konuşmalarına şahit olur. Ünal paraların değiştirilmesiyle birlikte hesap makinesi kullanabileceklerini dile getirir. Yaşlı adam hesap makinesinin onun gibi çalışan memurlara kolaylık olduğunu, zira onların hükümetten boş yere para aldıklarını yani çalışmadıklarını ima eder. Bu sözler üzerine Ünal kızgın bir şekilde artık maaş alamadıklarını açıklar.

Üçü terzinin dükkanında sohbet etmeye devam ederler. Yaşlı adam bu kanlı olaylardan Kıbrıs'ta yaşayan Ermenilerin de zararlı çıktığını, Rumların onlardan hiçbir hakları yokken EOKA vergisi istediğini, vermeyenleri öldürdüklerini bildirir.

Halil, maaşını almak için Lefkoşa Türk Bankasına gider. Bankanın ilk kez bu kadar tenha olduğunu görür ve bankada çalışan memurlardan papazın o ay hiçbir Türk memura aylık ödemediğini öğrenir.

Şadi Amca ve Halil dolaşırken Lefkoşa'da günler sonra marul, kereviz gibi sebzelerin satıldığını görünce şaşırırlar. Aylardır Lefkoşa'nın Türk kesiminde sebze bulamayan insanlar arabaya hücum eder.

TMT (Türk Mücahitleri Teşkilatı) üyesi olan Halil, Şinasi'ye çatışmalar sırasında cebinde silahla gezen bir takım adamların hareketlerini beğenmediğini söyler. Şinasi, o adamların çoğunun teşkilatla ilgisi olmadığını, toplum olarak savaşa hazır olmadıklarından bocalama yaşadıklarını, en fazla karışıklığın da savaşın başladığı ilk zamanlarda yaşandığını belirtir.

Orhan ve Halil, Sevgi'nin erkek kardeşi Erbil'i mahalledeki arkadaşlarıyla tahta silahlarla oynarken görürler. Orhan çocukların oynadığı oyunla ilgili fikirlerini dile getirir:

“ Zamana göre çocukların oyunları da değişiyor. Barış günlerinde barış, savaş günlerinde savaş oyunları... ” (Yaşın, 1974: 84)

Halil uzun süreden beri Lefkoşa'da meyve satıldığını görmemiştir. Bu yüzden işporta arabasında gördüğü portakallardan satın alır. Şadi Amcanın evine gittiğinde Münür Ağaya, Lefke'deki bahçesinde binlerce portakalı bırakıp gelmek zorunda kaldığı için, parayla portakal almanın olacak bir iş olmadığını ifade eder.

Halil, Reşat, Orhan ve Şinasi dışarıya çıktıklarında yapacak bir şey bulamazlar. Orhan eskiden onları Rum kesimindeki Makedonidissa gazinosuna götürdüğünü anımsar. Şinasi, şimdi gitmeye kalksalar öldürüleceklerini, geçen yıl gazinoya gidemeyeceklerini söylemiş olsalardı kimsenin buna inanmayacağını belirtir. Halil, Reşat, Orhan ve Şinasi Şen Bar'a gittiklerinde Rum konyağı sipariş ederler. Meyhanecinin Rum içkisini satmaktan çekindiği için içkiyi Türk konyağı şişesine koyup getirdiğini fark ederler. Kendi aralarında konuşurlarken adada yaşanan olaylar öncesinde Kıbrıslıların hayatlarının yemek içmekle geçip hiçbir şeyi umursamadıklarını anlatırlar. Akdeniz ikliminin onları tembelleştirdiğini, savaşla birlikte sıkı bir hayat gördüklerini, eskisi kadar yiyip içemedikleri için de homurtuların başladığını dile getirirler.

Halil, teşkilattan arkadaşı olan Serdarla çatışmalarla ilgili konularda konuşmak için karargaha gider. Serdar yarının şeker bayramı olduğunu, kimsenin bundan haberdar olmadığını "Ne günler yaşıyoruz" diyerek ifade eder. Halil, Kıbrıs'ın 1572 yılından beri öyle bir bayram geçirmediğini söyler.

Bayram sabahı Şadi Amcalara Halil'in kız kardeşi Ayşe ve eşi Reşat gelir. Ayşe anne ve babasının mezarlarına gidemediği için ağlamaya başlar. Halil, Lefkoşa'daki Türk mezarlığının Rumların elinde olduğu için halkın bayram sabahında ölülerini ziyaret edip dua okuyamadığını aklından geçirir ve mezarlığın eskiden ziyaretçilerle dolup taşıdığını hatırlar.

Köye gitmek için yola çıkan Halil, Hasan, Salih, Ramadan ve annesi Hatice haftalardır köye gazete gitmediği için yanlarına gazete alırlar. Benzin almak için gittikleri istasyonun تنها olduğunu gören Halil, eskiden istasyonda altı yedi kişinin çalıştığını, benzin almak için arabaların sıraya girdiğini hatırlar.

Halil Kıbrıs'ta süren çarpışmalar sırasında silah kullanma konusunda eğitimler verir. O binbaşı ve Serdarla görüşmek için karargaha gittiğinde silah kullanabilen daha fazla adam yetiştirilmesi gerektiğini öğrenir. Binbaşı eğitilecek adamları üç gruba ayırır ve üçüncü gruptakilerin aylak, hiçbir işe yaramayan insanlar olduğunu belirtir. Binbaşı bu insanların çatışmalarda hayatlarını ortaya koyan insanları küçük gördüğünü, dedikodu yapıp ortalığı karıştırdıklarını anlatır.

Aynı evde yaşayan Halil ve Sevgi, bir gece Halil'in odasında buluştukları sırada çok şiddetli silah sesleri duyulur. Halil eskiden bir kaç silah sesi duyulduğunda herkesin ayaklandığını, zamanla insanların bu seslere alıştığını, bazı insanların silah sesi duymadığında eksiklik hissettiğini ve gece patlayan silahların sabah öten horozlar gibi normal karşılandığını düşünür.

Halil yine bir gün silah kullanma eğitimi vermek için kampa gittiğinde yanına Orhan gelir. Orhan kızgın bir şekilde "Ne memlekette yaşıyoruz" der. Türkiye'de üniversite okuyan Kıbrıslı gençler çatışmalara katılmak için okullarını bırakıp adaya gelirlerken, Kıbrıs'ta yaşayan gençler tahsili bahane ederek adadan kaçmaya çalışmaktadırlar der. Orhan kaçmaya çalışan bu çocukların olaylar yaşanmadan önce yurtseverliğiyle bilinen insanların çocukları olduğuna da vurgu yapar. Orhan'ın söylediklerini Halil de onaylar. Halil Kıbrıs'ın bir zamanlar Cumhuriyet olmasını ucube diye nitelendirerek Kıbrıs cumhuriyetiyle ilgili Şadi Amca'nın söylediği sözleri Orhan'a aktarır:

" Bu acayip Cumhuriyet yüz yirmi kişiyi mutlu, yüz yirmi bin kişiyi perişan edecek demişti. Söylediği oldu işte. Üç yıldan fazla yaşayamayan Kıbrıs Cumhuriyetinin ilk günlerini hatırlıyorum. İçimizden çok kişi asla hayalinden geçirmedeği işlere tayin oldular. Mebusluklar, bakanlıklar bile tayinle oldu hep. Bir

Cumhuriyet oyunu oynadık. Dalkavukluk, riyakarlık, ukalalık aldı yürüdü. Fakat işin sonu kötü geldi. Şimdi o günlerin nimetlerinden istifade edenlerden bazıları üzüntü içindedirler. Çünkü aynı saltanatlı hayata kavuşamayacaklarını biliyorlar. Onların bir zaman yukarıdan baktığı halk ise bu ölüm-kalım savaşına bütün varlığı ile katıldı. Şu gönüllü olarak gelenlere dikkat ediyor musun? Bunların hepsi halk çocukları. ” (Yaşın, 1974:236)

Ertesi gün eğitim için erken saatte kampa giden Halil, Lefkoşa Girne yolu arasındaki tabiat güzelliklerini gördüğünde adanın herkese yeteceğini, çatışmalar öncesinde herkesin iyi kötü bir işinin olduğunu, yaşam seviyesinin de fena olmadığını düşünür. Halil cennet gibi olan adanın cehenneme dönüştüğünü, Rumların ve Türklerin yüzyıllar boyunca patırtısız gürültüsüz yaşadığını, ara sıra küçük kavgalar çıksa da, 1958 yılının yaz aylarında yaşananların yanında bunların çocukça kaldığını ifade eder. Halil, Kıbrıs o yıllarda İngiliz idaresinde olduğu için kavgaların büyümeden önlediği görüşündedir.

Sevgi ve Halil, Şadi Amcanın evinde odada yalnız kalma fırsatı bulduklarında birbirlerine sarılıp öpüşürler. Bu sırada odaya Sevgi'nin kız lisesinin ortaokulunda okuyan Sevil girer. Halil Sevil'e okulu sorduğunda ani bir kararla okulların kapatıldığını, çatışmalardaki silah seslerinden öğrencilerin korktuğunu ve okulda çoğu öğretmenin olmadığını öğrenir.

Halil ile Sevgi evlenir. Halil silah eğitimi verdiği kampta nöbetçi olduğu bazı günler yerine Orhan'ı bırakıp evine gider. Orhan da ona çocuğu gündüz yapacaksınız diyerek takılır. Halil, olaylardan sonra Orhan'ın kendi deyimiyle birçok kanadı kırık sevgilisinin olmasından memnun olduğunu hatırlar. Kıbrıs toplumunda ahlaki açıdan yaşanan değişimleri düşünür:

“ Dikkat ediyorum toplumumuzda ahlak yönünden bir çöküş başladı. Bir savaş içerisinde bulunuşumuz toplumun baskısını gevşettiği için, özellikle sınır bölgesindeki kadınların, kızların fazlası inanılmaz bir sorumsuzluk duygusu içinde sevişiyorlar. Hatta bazıları mücahitler ile yatıp kalkmayı sanki ulusal bir ödevmiş gibi yapıyorlar. ” (Yaşın, 1974:276)

Reşat ve Halil akşam Şadi Amcalara gitmeye karar verirler. Reşat bu gece ne içeceklerini sorduğunda Halil bir şişe zuk isimli içkiden alacağını söyler. Reşat zuk almasına gerek kalmadığını, Kanadalı askerlerden bira aldığını belirtir. Biralardan dışarıdaki satış fiyatının yarısı olduğunu “Dum dum havalarında karaborsada başlar.” diyerek vurgular.

Şadi Amcalara gittiklerinde, eşi Müsteyde Teyze onlara salatalık ikram eder. Salatalığın okkasının Rum tarafında iki şilinken, Türk kesiminde yirmi dört şiline satıldığını, köylü takımının savaş sayesinde iyi para kazandığını belirtir. Reşat bu durumun rezalet olduğunu, aynı memlekette bu kadar fazla fiyat farkının nasıl olduğunu sorar. Şadi Amca da çarşıda daha başka oyunların da döndüğünü, çatışmalar bittikten sonra birçok insanın savaş zengini olacağını ifade eder.

Halil'in çalıştığı mevziden alınıp Rumların bulunduğu yakın bir mevziye gönderilen Orhan, Halil'i ziyarete gider. Orhan görevlendirildiği mevziye yakın Rum mevzisinde gördüğü annesinin köylüsü olan bir Rum'un çatışmaktan vazgeçelim dediğini, önceden tarlasında çalışıp para kazandığını, mevzide görevlendirildiğinden beri para kazanamadığı için ailesinin aç kaldığını Halil'e aktarır. Orhan da Rum'un söylediği sözlere katıldığını, boşuna savaştıklarını, hayatlarını boş yere tehlikeye attıklarını ve kandırıldıklarını söyler. Halil kimsenin onları kandırmadığını söylese de Orhan hala kandırıldıklarını düşünür ve bildiği, duyduğu olayları anlatır:

“ Bizi olmayacak hayallerle uyuttular. O yaldızlı nutukları sallayanlar şimdi kendi geleceklerini garanti etmeye çalışıyorlar. Biz hiçbir karşılık beklemeden çapıştık şimdiye kadar. Bizim hayatımız pahasına önemli kişiler keselerini doldurdu. Öyle ganimet hikayeleri dinledim ki aklım gitti Reis. Dur sözümü kesme! Senin o pek mühim bildiğin adamlardan bazıları ne halt karıştırmış bir bilsen... Biz en ön mevzilerde düşmana kurşun atarken bunlar arabalar ile evlerine ganimet eşya taşıyorlarmış... Ambarları, evleri boşaltıyorlarmış... Yok kardeşim, dedikodu değil bunlar. Çok şey öğrendim son günlerde. Tuncer niçin öldü? Bu heriflerin ganimet toplaması, keseyi doldurması için mi? ” (Yaşın, 1974:305)

Girne'den Yol Bağladık romanında; Rumlar tarafından esir alınan Ali üç gün önce esirlikten kurtulmuştur. Oktay'la tatlıcıda karşılaştıklarında savaşta zorluklarla aldığı eşyalar çalındığı için güzel, eşyalı bir daire verilirse rahat edeceklerini belirtir. Kendisi esirlikten kurtulana kadar bütün güzel eşyalı evleri Kıbrıs'taki açıkgöz Türklerin kaptığını anlatır. Oktay böyle söylentilere pek inanmamak gerektiğini söyleyince Ali duyduklarının yalan olup olmadığını sorar. Oktay ateş olamayan yerden duman çıkmayacağına değinir. Ali de esirlikten kurtulduğu üç gün içinde en çok duyduğu sözün ganimet olduğunu söyler. Oktay da ganimet sözünü çok duyduğunu ve artık bu sözün yerine kibarlaştırılmış buluntu kelimesinin kullanıldığını, Jean Paul Sarte'nin *Bulantı* romanının ismine benzettiğini ve buluntuyla buluntu kelimesinin aynı kapıya çıktığını, mide bulandırdığını ifade eder. Ali, üç gündür ganimetle ilgili çok hikayeler konuşulduğunu ve bu işin kontrolden çıktığını, en namuslu bilinen insanların bile ganimetçilik yaptığını açıklar. Yaygın söylentiler olduğunu ve bir avukatın bu yüzden tutuklandığını söyleyen Oktay,

söylentilerin hepsine inanmamak gerektiğini, Kıbrıslıların olayları abarttığını ifade eder.

Oktay ve Aysel evlenecekleri gün ev bulmak için çok fazla dolaşmışlardır. Buldukları güzel evlerin kirası da Oktay'ın aylık gelirin yarisına yakındır. Oktay yaşadığı bu günleri hatırlar. 1963 olaylarından sonra çoğu insanın Lefkoşa'ya yerleşmek zorunda kaldığından Lefkoşa'da ev sıkıntısı başlar. Ev sahiplerinin savaş ortamından faydalanıp on sterlinge kiraladıkları evler için yirmi beş sterling istediğini, insanların az para kazandığını, memurların maaşlarının Rum memurların maaşının yarisı olduğunu fakat hayat pahalılığının Türk ve Rum tarafında da aynı olduğunu düşünür.

Oktay köyleri Peristerona'daki topraklarına kendi malları diyemedikleri ve yıllarca maddi sıkıntı çektikleri günleri hatırlar. Savaş başladıktan sonra gün geçtikçe değerlenen topraklara Rumlar çok para teklif ederek satın almak ister. Fakat Kıbrıs Türk Yönetimi Rumlara mal satmayı yasaklar ve satanlara da hapis veya para cezası uygular. Oktay bu cezaların etkili olmadığını düşünür.

Peristerona köyü göçmeni olan Oktay, Sadık Dayı ve İlter yeni yaşayacakları evin kuralarını çekmek için K. köyüne gittiklerinde memurdan ev dağıtım işinin o gün tamamlanamayacağını ve beklenenden fazla insanın geldiğini öğrenirler. Memur onlara bir takım usulsüzlüklerin yapıldığını, göçmen olmayanların da ev almak için isimlerini yazdığını anlatır. Yaşanan bu karışıklıklardan dolayı memur Peristerona köyü muhtarının kim olduğunu sorar. Listelerde yazılı olan isimlerden gerçekten göçmen olanları anlamaları için muhtardan bilgi almaları gerektiğini belirtir. Sadık Dayı köyün ihtiyar heyeti azası olduğunu ve onlara yardım edip edemeyeceğini sorar. Muhtar yerine ondan bilgi alabileceklerini ama bazı köylerde sadece

muhtardan bilgi almanın yanlış olduğunu, bazen muhtarların bile kendi yakınlarını kayırıp iyi evlerin onlara verilmesini sağladığı için şikayet aldıklarını açıklar.

Peristerona köylüsü olan Hasan İmamoğlu ev alabilmek için memurdan ismini yazmasını ister. 1963 yılında kanlı olaylar başladığında Peristerona köyünde yaşamayan Hasan İmamoğlu'na Oktay ve Sadık Dayı karşı çıkar ve Sadık Dayının üstüne yürüyen Hasan İmamoğlu'na Oktay yumruk atar. Öğretmen İlder de Oktay'a İmamoğlu'nun dayağı hak ettiğini, göçmen olmadığı halde listeye adını yazdırarak ev almaya çalışıp suç işlediğini dile getirir.

Oktay, arkadaşı Ali'nin Rum bölgesinde kalan arabasını almak için yola çıkmadan önce arabasına benzin koymak ister. Kurtarılmış Türk bölgesinde birçok şey gibi benzin dağıtımının da aksadığını, çoğu zaman benzin istasyonlarında benzin bulunmadığını düşünür. Ortaköy yolundaki Niyazi'nin istasyonuna gittiğinde Türkiye'den gelen benzin tankeri geciktiği için benzin kalmadığını ve benzinin Kıbrıs'a getirilene kadar değişikliğe uğradığını, deniz suyu katıldığını öğrenir. Oktay Niyazi'ye benzin tankerinin neden geciktiğini sorar. Niyazi de benzinin taşındığı tankere Kıbrıs'tan Türkiye'ye dönerken ganimet eşya yüklendiği için Gümrük korumaya ihbar edildiğini ve gümrük koruma tarafından eşyaların bulunduğunu, bu yüzden geç kaldığını söyler.

Ali ve Oktay, Ali'nin arabasını almak için Dikelya'ya gittiklerinde, Türk ve Rumların kaçakçılık ve mal değişikliği yaptığı Alis Bara otururlar. Oktay köylüsü Zekiye'nin barda çalıştığını görür ve eski günleri konuşurlar. Oktay, Zekiye'ye kocasının nerede olduğunu sorar. Zekiye de kocasının Rumların kurtarılmış Türk bölgesinde kalan domuzlarını yine onlara satmak için İngiliz üs bölgesindeki Pile köyüne gittiğini açıklar. Dikelya'da ne kaçakçılığı yapıldığını merak eden Oktay,

Türklerin İngiliz sigarası ve Rum içkisini, Rumların da şeker ve diğer gıda malzemelerini kendi bölgelerine geçirip pahalı fiyatlara sattıklarını öğrenir.

Dikelya'dan dönerlerken Ali'nin arkadaşı Necdet'in turistik eşya sattığı dükkana giderler. Ali, Oktay'la Necdet'i tanıştıırken Necdet'in yakışıklılığının melez oluşundan kaynaklandığını söyler. 1938 yılında Kıbrıs Türklerinin Filistinden gelen Araplara kız vermelerini rezalet olarak tanımlar. Necdet'in de o rezaletin ürünü olduğu söyler. Necdet de neden rezalet olduğunu sorunca Ali bu konuyla ilgili yaşananları anlatmaya başlar:

“ Ben Araplara kız verme modası çıktığında yedi sekiz yaşlarında idim. Bir sürü Arap dökülmüştü Kıbrıs'a. Özellikle 1931 iktisa krizinden sonra yoksul ve perişandı Kıbrıs Türkleri. Türkiye'ye okumak için giden gençlerin fazlası geri dönmezdi. Sömürge idaresi yavaş yavaş eritiyordu bizi. Fakir fıkara kızları koca bulamıyordu. Türkiye'de kız babası kızını kocaya verecek mi “başlık” ister. Para ister sizin anlayacağınız... Kız evladı bir nevi satış işlemi görür. Bizde biliyorsunuz tam aksidir. Oğlan mal ister, ev ister, hızını alamayan otomobil bile ister. Fakir fukara kızları da evde kalır. Bu havanın içinde cebine üç beş kuruş koyan her Arap Kıbrıs'a gelir, kendisini çok zenginmiş gibi tanıtır, Türkiye'de uygulanan usul örneği kız ailelerine üç beş kuruş da vererek gencecik kızlarımıza nikah kıyıp, alır giderlerdi. O zamanlar medeni Kanun da kabul edilmemişti Kıbrıs'ta. İmam nikahı ile alırlardı kızları. Bu Necdet'in anneannesi bizim komşumuzdu. Bir Filistin Arabına kızını satıverdi. ” (Yaşın, 1976:143)

Daha sonra Necdet'in dükkanına gelen Fuat, arkadaşı ve avukatı olan, Larnaka'dan kaçan Türklerin mallarını satıp parasını cebine indiren Muvaffak Gümüş'ün kendisini dolandırdığını anlatır. O avukat Muvaffak'ın bu yaptıklarının

rezalet olduğunu söyleyen Oktay, kimilerinin Teğmen Mustafa Orhan gibi çarpışırken canını verdiğini, kimilerinin de Muvaffak gibi savaşı başka yönden kullanarak para kazandığını ifade eder.

Ali ve Oktay Necdet'in dükkanından ayrılırken, Ali Necdet'e eğer çalışacak bir iş bulamazsa ganimetçiliğe ya da kaçakçılığa başlayacağını, o zaman yanına sık geleceğini söyler. Ganimet işinin ganimet yapacak eşya kalmadığı için bittiğini söyleyen Fuat, kaçakçılık da yapabileceğini belirttikten sonra gülüşürler.

Oktay, eşi Aysel, İngiltere'den gelen dayısı Cemil ve Aysel'in ablası hep beraber balık yemek için Girne'deki Anayasa Lokantasına giderler. Oktay, Türklere ve Rumlara mutluluk getireceği düşüncesiyle Kıbrıs Cumhuriyetinin ilan edildiği gün lokantanın isminin sahibi Kemal tarafından Anayasa konulduğunu hatırlar ve anayasanın ona uğur getirmediğini düşünür:

“ Çünkü Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasında Türk toplumuna tanınan hak ve özgürlükler sadece yazıda kaldı. Kıbrıs Rumları Türklerin haklarını yemek, Kıbrıs Türklerini ikinci sınıf vatandaş durumuna getirmek için ellerinden gelen her kötülüğü yapmaktan her türlü yasa dışı davranışta bulunmaktan çekinmediler. Rumlar 21 Aralık 1963'teki kanlı olayları başlatınca Kemal'in deyişiyle: “Kıbrıs'ta ne Anayasa kaldı ne babayasa ve ne de Küçükkaymaklı'daki Anayasa Kebapevi... ” (Yaşın, 1976:171)

Oktay'ın dayısı Cemil, kaldığı Saray Otelde Türkiye'den tatile gelen Perihan ve Şenay'la tanışır. Oktay bir gün Cemil, Perihan ve Şenay'ı Kıbrıs gezisine çıkarır. Cemil ve Perihan birbirlerinden hoşlanır. Denizde beraber yüzdükten sonra sohbet ederler ve Perihan Cemil'e Kıbrıs'taki Rumların Türklerden daha iyi bir hayat

yaşadığını söyler. Cemil de bunun tartışılır olduğunu, iki toplum arasındaki yaşantı farkının 1963 kanlı olaylarından sonra ortaya çıktığını anlatır.

Kıbrıs'ı gezmeye devam ederlerken Şenay ağaçların arasındaki domuzları gösterir. Cemil domuzlara taş atınca domuzlar koşarak uzaklaşır. Oktay, Rumlardan kalan domuzların yabanileştiğini, tutulmalarının zorlaştığını ve toplumun başına dert olduğunu söyler.

Oktay ve Aysel, İngiltere'den gelen Cemil dayı için verdikleri yemek davetine Oktay'ın amcası Nihat'ı da davet ederler. Nihat'ın getirdiği çiçekleri vazoya koyan Aysel çiçekleri çok sevdiğini fakat oturdukları evde bahçe olmadığı için çiçek yetiştiremediğini belirtir. Nihat da onlara verilecek evin bahçeli olması için dua etmelerini söyler. Oktay dağıtımın kurayla yapıldığı için ne çıkarsa şanslarına olduğunu söyler ve Nihat kendisine gelen bilgilere göre memurların bazı hatırlı kişilere kuradan istedikleri evleri verdiğini açıklar. Bunu nasıl yaptıklarını soran Oktay'a her işin dümeninin bulunduğunu, gözlerine kestirdikleri evleri kuraya koymadan anlaştıkları insanlara kuradan çıkmış gibi göstererek verdiklerini anlatır.

Oktaylardaki yemeğe Aysel'in babası Burhan Çavuş ve annesi Memnune Hanım da davet edilir. Burhan Çavuş 1974 Barış Harekatı sonrası Özker ve Ali Süha Bey ile Lefke'ye gidişlerinde başından geçenleri anlatır. Rum köylerinden geçerken terkedilen köylerde kimselerin olmadığını, villaların kapılarının açık olduğunu ve Rumların hiçbir eşyasını alamamış olduklarını belirtir. Burhan Çavuş o evlerin yanından geçerken kıymetli eşyaların, paraların, mücevherlerin olduğunu bildikleri halde geçip gittiklerini, başlarını çevirip bakmadıklarını söyler. Eşi Memnune Hanım " Aptallığınıza doymayın " der. Onlar eşyalara dönüp bakmadılar diye eşyaların yerinde kalmadığını, başkalarının o değerli eşyaları arabalarına, kamyonlarına

doldurup taşıdığını, yakın zamanda da toplumun içinden mantar gibi birçok milyonerin çıkacağını ifade eder.

Oktay ve Aysel kurayla dağıtılacak yeni evleri için K. köyüne gittiklerinde, yaşlı iskan memuru dağıtılacak evlerle ve özgür Türk bölgesinde yeni başlayacak hayatla ilgili konuşma yapar:

“ Bundan böyle K. Köyü sizin yeni köyünüz olacaktır. Burada evinize karşılık ev, malınıza karşılık mal alarak yerleşecek, tüketici durumundan üretici durumuna geçeceksiniz... Artık özgür Türk bölgesindeki bu yeni köyünüzde mutlu bir hayat yaşayacaksınız! Artık evinizde rahat uyuyacak, sokakta Rum köylüler tarafında horlanmayacak ve ikinci sınıf yurttaş durumuna getirilmek istenmeyeceksiniz. Artık özgür ve mutlu olacaksınız! ” (Yaşın, 1976:287)

K. köyündeki yeni evlerine taşınan Oktay, evin yanında bulunan karargaha üsteğmen ve binbaşı Erdal'ın yanına gider. Binbaşı, evdeki eşyalarda eksik olup olmadığını sorar. Oktay bütün eşyaların tam olduğunu söyler. Bazı evlerdeki eşyaların yağmalandığını, polisin de bölgenin geniş olmasından dolayı emniyeti sağlamakta yetersiz kaldığını açıklayan binbaşıya, üsteğmen Erdal yağma yapanların içinde polis de olursa emniyetin hiç sağlanamayacağı cevabını verir. Binbaşı polisler, askerler yağmalama yaptığı için olayları önlemede etkili olamadıklarını, bu yapılanlar yüzünden de tüm polislerin ve askerlerin suçlanmayacaklarını anlattıktan sonra geçenlerde bir askerın K. köyündeki boş evlerden televizyon alıp Argaca'daki bir göçmene yüz Türk lirasına sattığını söyler.

Oktay, Lefkoşa'da Mecidiyeköy sokağından asma altına doğru giderken ev eşyası satan dükkanlarda müşteri olmadığını, satıcıların dükkanlarının önünde tavla oynadığını görür. Savaşın gariplikleri olduğunu aklından geçirir:

“ İşte Kıbrıs'ta bir savaş olmuş, camcı, anahtarcı, müşteri bolluğundan bunalmışlar, kazançları on, yirmi, otuz kat fazlalaşmış, öte yandan hazır ev eşyası satanların ise işi tamamen bozulmuş... Bu ganimet eşya bolluğunda kim gelip de dolap, koltuk, masa alacak? ” (Yaşın, 1976:351)

Yeni taşındıkları evine yaptırdığı anahtarı almak için gittiğinde anahtarcı Oktay'dan iki kat fazla para ister. Oktay'ın bu duruma canı sıkılır ve savaş günlerinin fırsatlarını herkesin farkı şekillerde değerlendirmesinden dolayı çarşının kontrol edilmesini, karaborsacılığın önlenmesi gerektiğini düşünür.

Kıbrıslı Kazım'da; milletvekilliği seçimini kaybeden Kazım, bir süreliğine annesinin yanına İstanbul'a gitmek için Ercan uçak alanına gider. Kazım'ın yanına 1964 ve 1967 yıllarında mücahitlik yaparken hem okuyup hem de mevzide nöbet tutan Ahmet gelir. Yüksek öğrenimini sorduğu Ahmet'ten, savaş günlerinde eksik eğitim gördüğünü, burs alıp üniversite için Türkiye'ye gittiğini ve önceden aldığı eğitim yeterli olmadığından Kıbrıs'a geri döndüğünü öğrenir.

Kazım İstanbul'a gittiğinde eniştesi Yaşar maddi durumunu sorar. Kazım hiç parasının kalmadığını, bankadaki parasını da seçimlerde afiş ve el ilanları için harcadığını belirtir. Yaşar Kıbrıs'ta bir savaş olduğundan büyük yağmalamalar ve vurgunların yapıldığı haberlerinin İstanbul'a kadar geldiğini anlatır. Kıbrıs'ın Teksas'a benzetildiğini ve Türkiye'den altın madeni bulmaya gelenlerle dolduğunu duyar. Kazım Yaşar'ın duyduklarıyla ilgili Kıbrıs'ın geçmiş yaşamını ilişkilendirir:

“ Duyduklarının bir kısmı doğru olabilir. Bir kısmı şişirilmiş olabilir, ama bir gerçek var ki ateş olmayan yerden duman çıkmaz' Kıbrıs'ta, ne bileyim ben, bırak Cumhuriyet dönemini, sömürge yıllarından kalma insanlarda yasalara karşı bir saygı, başkasının malına el sürmeme gibi bir ahlak anlayışı yerleşmişti. Bir istatistik

araştırması yapılırsa, açıkça görülür ki hırsızlık, soygun, için cinayet, ırza geçme, trafik kazası ve ne bileyim benzeri suçlar küçük adamızda çok azdı, deve de kulak gibi bir şeydi. Şimdi kulak kafa oldu. Kafa vücut olacağı benziyor. Acı gerçek bu. ”
(Yaşın, 1977:62)

Kazım ve kitapçı Özkan Çiçek Pasajına içki içmek otururlar. Özkan Hacı Muzaffer adlı vekilin seçim zamanında seçmenlere otobüsle ganimet eşya taşıdığını, 20 Temmuz Barış hareketinin Hacı ve onun gibilerini ganimetten milyoner ettiğini, onun yaptığı ganimetin başkalarının yaptığı ganimetçilik yanında az kaldığını dile getirir.

Bölüm 5

1974 SONRASI KIBRIS

Kıbrıs'ta halkı 1974 Barış hareketından sonra savaşta yaşanan hayata göre daha huzurlu, güvenli, maddi yönden rahat bir hayat yaşanmaya başlar. Savaş dolayısıyla yakınları ölen, yaşadıkları topraklardan kaçmak zorunda kalan, işkencelere uğrayan, yeri geldiğinde aç kalan, küçük düşürülen Kıbrıs Türkü yaşamak zorunda kaldığı bu olayların etkisini kolay kolay atlatamaz. Savaştan çıkmış bir toplumda her açıdan yaşanması beklenen sorunlar ortaya çıkar. Barış ve huzur dolu günlerin hayaliyle yaşayan insanlar o günlere kavuştuktan sonra başka sıkıntılar yaşamaya başladıklarında hayal kırıklığına uğrarlar.

İncelenen romanlarda 1974 sonrası adada çıkarları doğrultusunda hareket eden, para için uygunsuz işler yapan insanların toplumda artmaya başladığı görülür. İşini hakkıyla yapan dürüst insanlara, sanata ve sanatçıya gereken değerin verilmediği anlaşılır. Kıbrıs Türk halkının savaş sona erdikten sonra da ikinci sınıf vatandaş olarak sayılmaktan kurtulamadığı görülür.

Romanlarda, Türkiye'den Kıbrıs'a yerleşen bazı Türkiyelilerin Kıbrıslıları kendilerinden farklı tutup gavuro olarak gördüklerine, toplumda farklı açılardan sorunlar yarattıklarına, Kıbrıs'ın güvenliğini, yaşayışını, doğasını değiştirdiklerine dair eleştirel bir tavırla dikkat çeker.

5.1 Kıbrıs'ta Siyaset

Romanlarda siyasetin çıkar ilişkine bağlı olduğuna ve dürüst, namuslu, hak yemeyen insanların Kıbrıs'ta siyaset yapamayacağına sıkça değinilir. Siyasetçilerin seçmenleri kandırarak oy topladığına, seçmenin de işini yaptırabileceği vekillere oy verdiği açıkça ifade edilir.

Kıbrıslı Kazım'da; Kazım İstanbul Yeşilköy Hava Limanına indiğinde, görevli memurun kendisine “Hiç tek bavul ile Kıbrıs'tan gelinir miymiş” der gibi baktığını fark eder. Kazım birden milletvekilliği yaptığı günleri de yolculuğuna benzetir. Kazım kendi davranışlarının diğer milletvekillere ve seçmenlerine garip gelmesinin nedenlerini aklına getirir:

“ Barış Harekatından sonra, Mağusa gümrük depolarında ele geçen yeni arabaların satışına milletvekillerinden başlamıştı yetkililer. Çok uygun ödeme şartları ve gerçek değerlerinden düşük fiyatlarla Mağusa'ya ilk milletvekilleri gidip seçmişlerdi arabalarını. Yeni bir arabaya gereksinme duymuyordum. Böyle olduğu halde gidip araba almadım ” (Yaşın, 1977:22)

Mağusa gümrüğünden aldığı Mercedes marka arabasını göstermek için Kazım'ı Girne'ye getiren milletvekili arkadaşı onun neden araba almadığını sorar. Kazım da öyle bir ayrıcalığa gönlünün razı olmadığını belirtir. Milletvekili de onun “enayi” olduğunu söyler.

Kazım annesinin evine gittiğinde İstanbul'da yaşamaya başladıkların da çektiği sıkıntıları hatırlar. Annesiyle birlikte çalıştıkları Altın Makas terzihanesinde çalışan, insanları kandırarak elbise satan Nurettin Efendiyi hatırlar. Politikaya atılınca özüyle sözü birbirini tutmayan milletvekillerini görünce aklına hep Nurettin Efendinin

geldiğini anımsar. O politikacıların, çocukluğunda Nurettin Efendide gördüğü yöntemlerle, insanları kandırdıklarını hayretle izlediğini düşünür.

Oktay İstiklal Caddesinde yürüken İstanbul'a aynı uçakta geldiği kitapçı Özkan'la karşılaşır. Çiçek Pasajına gidip yemek yiyip içki içerler. Özkan, Oktay'ın bir ay önce kaybettiği seçimi yorumlamasını ister. Oktay da seçimi bir tane bağımsız milletvekilinin kazanamayışını partilerin egemenliğine bağlar. Önceki seçimlerde Kıbrıs'ta parti olmadığını, parti şeklinde gruplanmaların olduğunu, artık Türkiye'deki gibi partiliğin geldiğini ve partiliğin kötü taraflarını iyi taraflarından daha çok benimsediklerini düşünür:

“ Parayla oy alınması şu bu... Benzeri tüm dalavereler... Hele Türkiye seçimlerinden talimli büyük kitlelerin oy kullanması... Devlet olanaklarından çıkar sağlanan kişilerin çabaları... Devlet olanaklarının belirli bir partinin kazanması için kullanılması... ” (Yaşın, 1977:102)

5.2 Kıbrıs'ta Sanat

Toplumun gelişmesinde, değişmesinde önemli rol oynayan sanat içinde yaşanan toplumun yansımasıdır. Sanatsız bir toplum düşünülemez ve sanatçılar ilham kaynağını halktan alır. Sanatın gelişebilmesi ve yeni ürünler yaratması için beğeni görmesi ve desteklenmesi gerekir.

Romanlarda 1974 sonrası gelişmesi beklenen sanatsal faaliyetlerin desteklenmediği, sanatçılara değer verilmeyip küçük görüldüğü ve böylece bu insanların toplumdan uzaklaşıp başka ülkelere kaçtığı, sanatkarların insanlar tarafından çekilemediği, başka toplumların sanatçılarına daha çok değer verdiği şeklinde eleştirel bir bakış açısı yer alır.

Kıbrıslı Kazım'da; İstanbul'a gelirken uçakta yan yana oturan Kazım ve kitapçı Özkan aynı zamanda ressam olan Kazım'a daha önceden yaptığı bir peyzaj resmini çok beğendiğini belirtir. Çıkaracağı takvimde izin verirse o resmi kullanmak istediğini, bunun için telif ücreti ödeyebileceğini söyler. Kazım da ücret ödemeye gerek olmadığını, resmini takvime basarak kendisine yeni düşmanlar kazandıracağını, ondan iyi telif ücreti olmayacağını söyler. Daha sonra Özkan, Kazım'ın şakayla söylediği sözün gerçeği yansıttığını, Kıbrıs'ta kendi içlerinde yaşayan sanatçıların hor görülüp, ülkeden kaçırıldıklarını, içlerinde başarıya ulaşmış sanatçıların da başka ülkelere göç ettiğini düşünür. Kazım da Kıbrıs toplumunun sanata ve sanatçıya bakış açısını anlatır:

“ Dışarıdan geleni de başımıza taç yaparız değil mi? Olmayacak erdemler üstünlükler görürüz yabancılarda... Bizim toplumun hastalığıdır bu. Nedenlerini uzun uzun araştırmak gerekiyor. ” (Yaşın, 1977:20)

Kazım, İstanbul'da annesinin evinde otururken geleceğiyle ilgili düşüncelere kapılır. Milletvekilliğini kaybettiği için ne iş yapacağını bilemez. Reklam firmasını kapattığı için eski işlerinin de bozulduğunu anımsar. Ressam olduğu için resim yapmak fikri aklına gelir fakat Kıbrıs'ta yapacağı resimleri kimsenin anlayıp para verip almayacağını düşünür. Resimden anlayan insanların kıskançlık yapacağını, “Picasso olsan kim takar seni” düşüncesiyle, resim galerisinin olmadığını, açanların resim satamadığını kendisinin de açsa kirasını bile karşılayamayacağını düşünür.

5.3 Kıbrıslı Türk ve Türkiyeli İlişkileri

Kıbrıslı Kazım'da, İstanbul'a giderken havaalanında uçağa binmeden önce eşyaları tartılmak istenen Türkiyeli bir kadın “Siz Kıbrıslılar” biye çığlık atar. Daha sonra bu

kadın Mehmetçiğin Kıbrıslıları kurtarmak için verdiği mücadeleyle ve Kıbrıs Türkünün dini inancıyla ilgili sözler sarfeder:

“ Siz Kıbrıslılar, Mehmetçiğin döktüğü kan haramdır size... Siz Müslüman değilsiniz ki... Siz İslamın beş şartını bilmezsiniz. Sizi boşuna kurtardık zaten... Siz camiye gitmez, oruç tutmaz, namaz kılmazsınız ki... Siz kim oluyorsunuz da benim çantamı tartacaksınız. ” (Yaşın, 1977:14)

Kitapçı Özkan Türkiyeli kadına islamın şartında hile yapmak olmadığını, kilosunu fazla geldiye ücretini ödeyeceğini, islamın şartında iyiliğin başa kakmak bunmadığını, insanların misafirlige geldiği bir ülkenin halkına hakaret etmemesi gerektiğini söyler. Bu sözler üzerine Türkiyeli kadın “Rum piçi, nolacak” diyerek çıkışır. Kadının yanında oturan Türkiyeli astsubay bu sözleri söylemesinin doğru olmadığını, Kıbrıslı Türklerle Türkiyelilerin kardeş olduklarını anlatır.

Kazım uçaktaki konuşmalarının arasında Özkan’a Türkiyeli kadına söylediği sözlerde haklı olduğunu fakat kadına hiçbir söz söylemese daha iyi olacağını, cahil bir kadın olduğu için söylediği sözün ne anlama geldiğini bilmediğini söyler. Özkan kitapevine gelen Türkiyelilerle ilgili yaşadığı olayları Kazım’a anlatır:

“ Türkiye’nin bilmem hangi vilayetinde hangi kazasının hangi köyünde Yapılacak cami için para topluyormuş... Elinde bir takım makbuzlar. On liralık mı keseyim yirmi liralık mı diye soruyordu. Adamda öyle bir duruş vardı ki, sen makbuzlardan birini almaya mecbursun, tercih hakkın ancak vereceğin miktar üzerindedir gibi bir poz! Ölür müsün, öldürür müsün? Bir başkası geldi, eski Türkçe kitap var mı diye soruyor... Bunlar, bizim alışmadığımız olaylar... İnsana çok ters geliyor ” (Yaşın, 1977:18)

Daha sonra Özkan en korktuğu olaylardan birinin Kıbrıslı Türk ve Türkiyeli Türk düşmanlığının çıkmasının olduğunu söyler. Yaşananları tek yanlı düşünmemenin yanlış olduğunu, onları nasıl Türkiyelilerin sözlerine alınıyorsa Türkiyelilerin de aynı şekilde onların yaptıklarına ve söylediklerine alındıklarını belirtir.

Kitapçı Özkan Türkiye’de Kıbrıs Türklerinin yaşadıkları zorluklarla ilgili yazılan kitabı Kazım’a gösterir. Özkan kitabın Kıbrıs’ı tanımadan, yaşadığı sorunları bilmeden gerçekleri yansıtmayarak yazıldığını söyler.

SONUÇ

“ Özker Yaşın’ın Romanlarında Toplumsal Eleştiri ” konusunda yapılan bu tez çalışması ön söz ve özetten sonra beş bölüm ve kaynakçadan oluşmaktadır. Romanlarındaki toplumsal eleştiriye ait bütün unsurlar ele alınmıştır.

Tezin özeti kısaca verildikten sonra, ön sözde çalışmanın hedefi ve izlenen yol belirtilmiştir.

Tezin birinci bölümünde Özker Yaşın’ın hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri ele alınmıştır. Yaşın’ın hayatı ve edebi kişiliği hakkındaki bilgilere kronolojik olarak yer verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde toplumsal eleştiriye konu olabilecek olaylara dikkat çekildikten sonra, tanzimat döneminden itibaren toplumu ve topluma yapılan eleştiriye konu almaya başlayan romanlarda, bu konuların nasıl ele alındığı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü olay örgülerinden oluşmuştur. Bu kısımda çalışmaya konu olan üç romanın olay örgülerine yer verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümü romanlarındaki Rum baskılarına ayrılmıştır. Romanlarda Kıbrıs Türklerinin savaşta yaşadığı, şahit olduğu olaylar ayrıntılarıyla değerlendirilmiştir.

İncelenen romanlarında Rumların Kıbrıs Türklerini yok etmek veya azaltmak için yaptığı katliamlar, insanların canlı canlı mezarlara gömülmesi veya başka yollarla

öldürölüp toplu mezarlara atılması, ailelerin evlerinin basılıp kurşuna dizilerek öldürölmeleri dikkat çeker.

Romanlarda Türklerin uğradıkları işkencelere vurgu yapılır. Genç, yaşlı, çocuk denmeden Rumlar tarafından çeşitli şekillerde uygulanan işkenceler, bazı kadın ve kızlara tecavüz hatta bu tecavüzlerin eşlerinin veya yakınlarının gözü önünde yapılması bu örneklerden sadece birkaçıdır.

Romanlarda görölün Kıbrıs içinde bir yere gitmeye çalışan Türklerin yollarının Rum polisleri, EOKA'cılar veya sivil halk tarafından kesilerek hakaretler edilmesi ve bazılarının kaçırılması şeklinde işlenmiştir.

Rumlar tarafından Kıbrıs Türk'üne verilen en büyük zararlardan biri de yağmalamadır. Kıbrıs Türklerinin büyük zorluklarla sahip oldukları evlerinin ve eşyalarının, geçim kaynakları olan bahçelerinin, tarlalarının, hayvanlarının el konularak yağmalanması incelenen bütün romanların ortak konusudur.

Kıbrıslı Türklerin yaşadıkları, doğup büyüdüğü köylerini, evlerini, mahallelerini terk edip yeni bir hayat ve düzen kurarken çektikleri maddi ve manevi zorluklara sıkça değinir. Türklerin Rumlar tarafından ele geçirilen köylerine, alıştıkları eski hayatlarına duydukları özlem ve bir gün tekrar oralara geri dönme arzusu romanlarda önemli bir temadır.

Rumların Kıbrıs Türkleri hakkında televizyonda, gazetede, yabancı basında kendilerini haklı gösterip Türkleri küçük düşüren, doğruluğı olmayan haberlerle yaptıkları propagandalar romanlarda genişçe yer verilen bir konudur.

Çatışmalar öncesi ve sonrası Kıbrıs bölümüne doğru Kıbrıs'taki hayat değerlendirilmiştir. Romanlarda savaş öncesi yaşam tarzı ve savaş sonrasındaki yeni hayatın toplumdaki insanlara nasıl yansıdığı ele alınmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde 1974 Barış hareketi sonrası savaştan çıkan toplumda yaşanan sosyal ve siyasal sorunlarda değinilmiştir.

Romanlarda, siyasetle uğraşan insanların, siyaset yapabilmek için yalan söyleyip, halkı kandırmalarına, para için her türlü yolsuzluğu yapmalarına yer verilmiştir. Dürüst, namuslu insanların siyaset yapamayacağı, yapanların da yadırgandığı, halkın işine gelmeyen, çıkar sağlayamayacağını anladığı siyasetçiye oy vermediği toplumda oldukça fazla görülen bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Bu bölümde sanat konusuna eleştirel bir bakış açısıyla sıkça değinilir. Kıbrıs'ta sanata ve sanatçıya değer verilmediği, sanatçıların yaptıkları işlerde maddi ve manevi olarak hakkını alamadığı, halkın sanata ilgi göstermediği, toplumun sanatçıyı körelttiği, dışarıdan gelen sanatçılara daha çok ilgi gösterildiği vurgulanır.

Romanlarda 1974 sonrasında oluşan Kıbrıs'ta hayat tarzıyla ilgili olarak Kıbrıs Türkleri ve Türkiyeliler arasındaki ilişkiler üzerinde durulur. Bu iki toplum arasındaki ilişkiler savaş sonrası adada birçok Türkiyelinin yaşamaya başlamasıyla ve iki topluluk arasındaki değer yargıları arasındaki farklılıklar sebebiyle birçok toplumsal sorunu ortaya çıkarmıştır. Birbirinden ayrı hayat tarzları her iki topluluk arasındaki bazı düşmanlıkları da arttırmıştır.

Tezin beşinci ve son bölümünde romanlarda ele alınan meseleler bir sonuç şeklinde değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

ABIÇ, Taylan (2010), *Özker Yaşın Hayatı-Eserleri-Sanatı*, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.

AKYÜZ, Kenan (1990), *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İnkilâp Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul.

ATUN, Suna (2010), *Kıbrıs Türk Edebiyatı*, Samtay Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Gazimağusa.

BÜLBÜLCÜ, Murat (2009), *Modern Kıbrıslı Türk Edebiyatı Dizisi/A Series of Modern Turkish Cypriot Literature:7 Edebiyat Eleştirisi ve İnceleme/Literary Criticism and Study*, Freebirds Yayınları, 1. Baskı, Girne.

ENGİNÜN, İnci (2003), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.

KAPLAN, Mehmet (1996), *Türk Edebiyatı Üzerinde Alıştırmalar 3 Tip Tahlilleri*, 3. Baskı, İstanbul.

KAPLAN, Mehmet (2012), *Kültür ve Dil*, Dergah Yayınları, 29. Baskı, İstanbul.

KORKMAZ, Ramazan (2013), *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Grafiker Yayınları, 8. Baskı, Ankara.

MORAN, Berna (2011), *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, 21. Baskı, İstanbul.

MORAN, Berna, *Alafranga Haine*, Birikim Dergisi, Mayıs 1977, İstanbul.

NESİM, Ali (1986), *Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular*, Lefkoşa.

SELÇUK, Jenan (2009), *Modern Kıbrıslı Türk Edebiyatı Dizisi/ A Series of Modern Turkish Cypriot Literature:8 Yaşamöyküsü ve Kaynakça/Biographies and Bibliography*, Freebirds Yayınları, 1. Baskı, Girne.

TUNCER, Hüseyin (2011), *Özker Yaşın Hayatı-Sanatı-Eserlerinden Seçmeler*, Çevre Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

YAŞIN, Özker (1974), *Kıbrıs'ta Vuruşanlar*, Varlık Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

YAŞIN, Özker (1976), *Girne'den Yol Bağladık*, İtimat Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul.

YAŞIN, Özker (1978), *Kıbrıslı Kazım*, Yücel Yayınları, 1. Baskı, Yücel Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

YILDIRIM, Ahmet (2011), *Necati Cumalı'nın Şiirlerinde Toplumsal Eleştiri*,
Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.